

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kampen om barnidrotten

En studie kring idrottslärares föreställningar kring tävlingsmomenten i barn- och ungdomsidrotten.

Hans Klang och Martin Kumar

LAU690

Handledare: Merete Hellum

Examinator: Jan Lindström

Rapportnummer: HT09-2480-03

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	Kampen om barnidrotten. En studie kring idrottslärares föreställningar kring tävlingsmomenten i barn- och ungdomsidrotten.
Författare:	Hans Klang och Martin Kumar
Termin och år:	Höstterminen 2009
Kursansvarig institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Merete Hellum
Examinator:	Jan Lindström
Rapportnummer:	HT09-2480-03
Nyckelord:	Idrottslärare, tävlingsaspekter, barnidrott, habitus, fält, kapital
Syfte:	Det övergripande syftet med föreliggande uppsats är att utifrån ett sociologiskt perspektiv nå förståelse av vilka normer och värderingar omkring tävlingsaspekterna i dagens barn - och ungdomsidrott, som idrottslärare är bärare av och kan tänkas vilja förmedla till barn och ungdomar.
Frågeställningar:	<ul style="list-style-type: none"> • Hur förhåller sig enskilda idrottslärare till tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott? • Vad tillskriver idrottslärarna som värdefullt i barn- och ungdomsidrotten med avseende på tävlingsaspekterna? • I vilken utsträckning anser idrottslärare att föreställningar om genus förstärks eller utmanas med avseende på tävlingsaspekterna i barn- och ungdomsidrotten?
Metod:	För att undersöka uppsatsen tre principiella frågeställningar har vi intervjuat fem idrottslärare verksamma på grundskolan, med hjälp av en kvalitativ intervjumetod
Huvudresultat:	Resultaten från studien pekar dels på att idrottslärarna överlag har en ambivalent syn på dessa tävlingsaspekter. Idrottslärarna tenderar dels också i viss mån att främja och värdera en del av dessa tävlingsaspekter inom ramen för idrottsläraryrket relativt högt. Det genusteoretiska perspektivet ger också vid handen att idrottslärarna i studien anser att den traditionella könsordningen inom barn- och ungdomsidrotten utmanas, snarare än förstärks med avseende på tävlingsaspekterna.
Betydelse för läraryrket:	Med utgångspunkt i studiens resultat framstår det som betydelsefullt att medvetandegöra för gruppen idrottslärare, att främjandet av dessa tävlingsaspekter medvetet eller omedvetet innebär vissa negativa konsekvenser för idrottsundervisningen i skolan. Att idrottslärare måste tillägna sig ett kritiskt förhållningssätt till följande tävlingsaspekter, utgör otvivelaktigt en grundförutsättning för att professionellt kunna verka inom skolverksamheten. Vi anser att medvetenheten om hur idrottslärare förhåller sig till dessa tävlingsaspekter, i högsta grad bör betraktas som relevant inte minst med tanke på idrottslärares förståelse kring sin egen undersvin

Innehållsförteckning

Inledning	4
Problemformulering	5
Syfte	6
Studiens frågeställningar	6
Tidigare forskning	7
Disposition	9
Teoretisk referensram.....	11
Habitus och idrott	12
Kapital och idrott.....	13
Fält och idrott	14
Idrott och genus	15
Material och metod	17
Urval	18
Intervjuguide	19
Genomförande.....	20
Validitet, reliabilitet och objektivitet	20
Forskningsetiska överväganden.....	21
Presentation av intervjupersoner	22
Beskrivning av idrottsfältet	23
Inledning	23
Den svenska idrottens bakgrund.....	23
Skolämnet idrott och hälsa – en tillbakablick	24
Striden om den goda barnidrotten.....	25
Ämnet idrott och hälsa i skolans styrdokument	27
Idrottsrörelsen inflytande över skolidrottsämnet	28
Resultatredovisning och analys.....	30
Inledning	30
Bakgrund idrottsledarskap	30
Tema: Tävling och konkurrens.....	32
Tema: Vikten av att vinna och prestera goda resultat	34

Tema: Idrott på lika villkor kontra utslagning	35
Tema: Manligt och kvinnligt	37
Analys och reflektioner	39
Sammanfattande slutdiskussion.....	42
Slutsatser	42
Slutdiskussion	43
Vidare forskning.....	44
Referensförteckning	45
Internetkällor	46
Bilaga 1. Intervjuguide	48

Figurförteckning

Figur 1. Schematisk bild över skillnader i förutsättningar mellan skolämnet idrott och hälsa och tävlingsidrotten, sid 29. (Schenker 2009: 5)

Inledning

Idrotten i dess skilda former, oavsett om det rör sig tävlingsidrott, motionsidrott eller rekreativ idrott har idag en ganska framträdande roll i det svenska samhällslivet. Idrotten är idag en företeelse som engagerar och griper in i människors liv på olika sätt, antingen som utövare och/eller åskådare. Idrottens tilltagande betydelse i samhället markeras inte minst av det stöd som utgår från statmaktens sida, och att vi idag har en särskild utsedd idrottsminister som ansvarar för idrottsfrågor. Det växande intresset från statsmakternas sida hänger givetvis ihop med, att idrotten vid sidan om skolan och familjen på relativt kort tid har kommit att bli en av de i särklass största uppfostrings- och socialisationsmiljöer för våra barn- och ungdomar.¹ Idrott utgör idag utan tvekan den populäraste organiserade fritidssysselsättningen bland barn och ungdomar, och nästan alla barn i varje åldersklass har någon gång under sin uppväxt varit aktiv i någon form av organiserad idrottsutövning.² Den idrottskultur som många barn och ungdomar möter idag inom ramen för den svenska föreningsidrotten, karakteriseras i stor utsträckning av en utveckling i riktning mot en mer individualiserad och tävlingsinriktad samt professionaliserad uppfostringsmiljö.³ Att vinna och prestera resultat har kommit att föras allt lägre ned i åldrarna, där många tränare och ledare anser att barn måste börja idrotta på ett tidigt stadium för att nå framgång i sin idrott. Under de senaste månaderna har vi exempelvis i pressen kunnat följa hur en elitklubb inom fotboll i Göteborgsområdet, trots massiva protester valt att peta ungdomsspelare som är 12-13 år med motiveringen att de helt enkelt inte är tillräckligt bra.⁴

En stor del av barn och ungdomars organiserade idrottsverksamhet handlar idag inte så mycket om lek och rekreation, utan istället spelar de tävlingsinriktade inslagen som går ut på att mäta sig med andra och rangordnas efter prestationsförmåga en allt större betydelse. I det här tävlings sammanhanget uppmuntras oftast förtjänstfulla beteenden och värderingar, som att det är viktigt att lära sig vara arbetsam, samarbetsvillig, auktoritetstrogen, laglydig, prestationsinriktad, specialiserad, rationell och acceptera urval, sortering samt uppvisa självdisciplin, solidaritet och personlig integritet.⁵ Skolämnet idrott och hälsa samt idrottsläraruppdraget har i motsats till tävlingsidrottens värdesystem utifrån nationella riktlinjer en helt annan målsättning med sin verksamhet. I det senare står utvecklandet av elevernas kunskaper och förmågor i förgrunden, samtidigt som idrottsundervisningen ska präglas av att alla eleverna ska kunna delta i aktiviteter på sina egna villkor.⁶ Trots de uppenbara skillnaderna mellan den logik som styr skolan och den föreningsbaserade barn- och ungdomsidrotten, pekar den idrottspedagogiska forskningen på att det finns starka beröringspunkter mellan dessa två i grunden olika synsätt på idrott.⁷

---

¹ Engström 1991: 43

² Engström 2005: 270

³ Peterson 2005: 1-2

⁴ <http://www.dagensmedia.se>

⁵ Engström 1991: 46

⁶ Skolverket Kursplan idrott och hälsa grundskolan 2000

⁷ Schenker 2009: 4-5

Problemformulering

Kampen om vad som borde var utmärkande för den goda barn- och ungdomsidrotten i Sverige i förhållande till idrottsläraryrket, utgör det huvudsakliga forskningsproblemet för den här studien. Förutom att idrott och hälsa är ett obligatoriskt ämne i både grundskolan och gymnasiet, ingår det också som en central del i den idrottskultur som präglar samhället i stort. I likhet med skolverksamheten präglas också ämnet idrott och hälsa av det faktum att det finns en mängd olika aktörer, som har olika uppfattningar om hur idrottsverksamhet för barn och ungdomar i allmänhet bör bedrivas, och hur den i synnerhet bör utformas och genomföras i skolämnet idrott och hälsa. Aktörerna är å ena sidan representanter för stat och kommun, skolläring, idrottslärare, som agerar utifrån nationella riktlinjer. Men det rör sig också å andra sidan av aktörer som företräder den svenska idrottsrörelsen i stort, som till exempel idrottsaktiva, idrottsledare, tränare, föreningar, sportjournalister, idrottsproducenter, åskådare, föräldrar, barnen etc. som också har vissa bestämda uppfattningar om vilka värden som man ser i idrottsämnet.⁸

Idrottsforskningen har i det här sammanhanget bl.a. pekat på att tävlingsidrottens värdesystem numera tycks ingå som en självklar del i den organiserade barn- och ungdomsidrotten, vilket t.ex. fört med sig en tidigare specialisering redan i unga år, och ett större allvar samt rangordning och utslagning av unga idrottare.⁹ Trots att det i grunden finns en uppenbar motsättning mellan tävlingsidrottens värdesystem och skolidrotten utifrån målen med verksamheten, har pedagogiska studier bl.a. visat på att det är få skolämnen som har så stora likheter, och är så starkt påverkade av idrottsverksamheten i stort som ämnet idrott och hälsa.¹⁰ Den organiserade tävlingsidrottens inflytande över idrottsämnet i skolan betraktas bero på ett antal huvudfaktorer, som att idrottslärares tidigare idrottserfarenheter utanför skolan påverkar utformningen och innehållet i skolans idrottsundervisning. Även idrottslärares problem att tolka målformuleringarna i läro- och kursplaner, och bristen på kollegialt samarbete bland idrottslärare, samt den organiserade idrottsrörelsen ambitioner av att ha idrottsämnet som sin förlängda arm i skolan har också framförts som förklaringar bakom detta.¹¹

Idrottslärares motstridiga förhållningssätt mellan å ena sidan läraryrket, och å andra sidan kunskaper och erfarenheter från tävlingsidrottens värdesystem innebär givetvis problem med yrkesidentiteten.¹² Med utgångspunkt i detta inom- och utomvetenskapliga problemområde avser vi att belysa hur idrottslärare som yrkesgrupp förhåller sig till tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott. Mot bakgrund av resultaten öppnar detta givetvis upp för en vidare diskussion kring vilken påverkan dessa värderingar och föreställningar möjligen har på idrottsundervisningen. Vad vi känner till har detta problemområde endast i begränsad omfattning tidigare behandlats i den idrottspedagogiska forskningen, vilket därigenom gör det extra intressant att undersöka närmare.

---

⁸ Eckberg 2005: 2-3

⁹ Redelius 2002: 16

¹⁰ Schenker 2009: 4-5

¹¹ Karlefors 2002:6-7

¹² Karlefors 2002: 101

Syfte

Utgångspunkterna för den här studien återfinns inom det idrottsliga fältet, och i synnerhet vad som borde utmärka den goda barn- och ungdomsidrotten dvs. vilka idéer eller värden som ska premieras. Det stora fokus på de tävlingsfostrande aspekterna inom barn- och ungdomsidrotten med tillhörande värdesystem, och på vilket sätt dessa normer och värderingar vidareförmedlas till barn och ungdomar kommer denna studie att vara i blickfånget.

I det här vetenskapliga problemområdet är vi specifikt intresserade av att undersöka hur kanske den allra viktigaste gruppen av pedagogiska fostrare ställer sig till tävlingsidrottens värdesystem, nämligen idrottslärarna. Genom sin centrala position som iscensättare och förmedlare av statens intentioner med idrottsämnet i skolan utgör idrottslärarna en intressant yrkesgrupp att studera, inte minst på grund av de medvetet ska fostra och påverka barnen. Syftet med föreliggande uppsats är, att utifrån ett sociologiskt perspektiv öka förståelsen av vilka normer och värderingar omkring tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott, som idrottslärare är bärare av och kan tänkas vilja förmedla till barn och ungdomar. I det här sammanhanget avser vi också att anlägga ett genusteoretiskt perspektiv på studien, där vi är intresserade av diskutera hur manligt och kvinnligt i förhållande till tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten värdesätts och uppfattas av enskilda idrottslärare.

Studiens frågeställningar

- Hur förhåller sig enskilda idrottslärare till tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott?

Tanken med den här första frågeställningen är att belysa idrottslärares individuella föreställningar kring tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott, som tävling och konkurrens, vikten av att vinna och prestera goda resultat, samt idrott på lika villkor och utslagning. Med hjälp av det här deskriptiva syftet avser vi att beskriva enskilda idrottslärares syn på dvs. vad de står för och vad de vill angående dessa tävlingsaspekter.

- Vad tillskriver idrottslärarna som värdefullt i barn- och ungdomsidrotten med avseende på dessa tävlingsaspekter?

Den andra frågeställningen har ett mer analytiskt syfte, där vi med hjälp av Pierre Bourdieus kultursociologiska teoretiska redskap som habitus, kapital och fält vill diskutera vad idrottslärare anser viktigt och värdefullt angående dessa tävlingsaspekter i barn- och ungdomsidrotten. Dessutom är dessa teoretiska resonemang användbara för att synliggöra reproduktionen av normer och värderingar mellan idrottens olika sociala fält. Den analytiska delen av studien öppnar upp för en djupare förståelse kring hur idrottslärare enskilt resonerar och prioriterar, när det gäller detta s.k. exempelområde dvs. tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten. Mot bakgrund av resultaten är det sedan möjligt att föra en vidare

diskussion kring, vilken påverkan dessa värderingar och föreställningar eventuellt har på idrottsundervisningen.

- I vilken utsträckning anser idrottslärare att föreställningar om genus förstärks eller utmanas med avseende på tävlingsaspekterna i barn- och ungdomsidrotten?

I den avslutande tredje frågeställningen utgör den genusteoretiska ansatsen en central utgångspunkt, där vi avser att belysa om, och hur i så fall idrottslärare upplever könsskillnader mellan pojkar och flickor i en utpräglad tävlings- och prestationsinriktad idrottskontext.

Tidigare forskning

Inledningsvis är det viktigt att konstatera att idrottslärarna som yrkesgrupp inte varit föremål för några omfattande studier, med fokus på vilka föreställningar de kan tänkas ha i relation till vissa tävlings aspekter av barn- och ungdomsidrott. Tidigare studier har endast i begränsad omfattning tidigare behandlat dessa fenomen mer specifikt, och då har denna problematik främst behandlats inom ramen för större forskningsansatser. Noterbart är också att detta faktum i allmänhet gäller dels för den idrottspedagogiska forskningen med utgångspunkt i idrottsämnet i skolan och idrottslärarkåren, och dels för studier kring barn- och ungdomsidrotten i stort. Den relativt begränsade idrottspedagogiska forskningen beror huvudsakligen på att den inte har haft samma akademiska tradition att falla tillbaka på som andra pedagogiska forskningsinriktningar.¹³ Det är emellertid viktigt att poängtera att skolan och lärarna som yrkesgrupp i motsats till detta har varit föremål för en ganska omfattande pedagogisk forskning.¹⁴ Forskningen kring skolämnet idrott har inte varit helt och hållet frånvarande. Men det har under större delen av 1900-talet i huvudsak varit kopplat till fysiologiska studier av själva människokroppen och idrottsutövning, medan däremot mer skolrelaterade idrottspedagogiska forskningsstudier först på 2000-talet aktualiserats och blivit mer vanligt förekommande.¹⁵ Avsikten med den här forskningsöversikten är att presentera några centrala idrottspedagogiska studier som tar sin utgångspunkt i perspektivtagandet i denna uppsats. Vi vill emellertid betona att denna redovisning inte på något vis är en fullständig genomgång, utan istället utgörs det av ett urval av de forskningsstudier som är mest relevanta i sammanhanget.

Forskaren Claes Annerstedt avhandling, *Idrottslärarna och idrottsämnet*, som kom ut 1991 utgör en av de första banbrytande exemplen på idrottsdidaktiska studier som försöker kasta ljus på idrottslärare, lärarutbildare och studenters förhållningssätt till sin undervisning. Annerstedt kommer dels fram till att idrottsämnet i skolan under 1900-talet har genomgått olika faser, som i synnerhet utmärks av dess utveckling från ett mer politiskt nationalistiskt överordnat mål till ett mer hälso- och rekreativt syfte. Vidare pekar han dels på att idrottsämnet uppfattas ha otydliga mål och en svag legitimitet i skolans värld, och att idrottslärarna tenderar att samarbeta för lite med andra lärare, vilket resulterar i att ämnet får en mer perifer roll i skolan. Annerstedt menar också att de som söker sig till idrottsläraryrket

---

¹³ Karlefors 2002: 6

¹⁴ Redelius 2002: 19

¹⁵ Meckbach 2008: 1

vanligtvis kommer från ett hem med en positiv inställning till idrott och idrottsrörelsen i stort, dessutom visar det sig inte sällan att de själva varit mycket duktiga i idrott och deltagit i tävlingsverksamhet. Den personliga yrkesidentiteten hos idrottslärarna utmärks alltså enligt Annerstedt av att idrottslärarna tycks ha en bra kunskap av hur idrottsrörelsen fungerar och vilka normer och värderingar som gäller.¹⁶

Ytterligare en studie som belyser idrottsläraryrket är Ingrid Karlefors avhandling, *Att samverka eller...? Om idrottslärare och idrottsämnet i den svenska grundskolan* från 2002. I den här avhandlingen pekar Karlefors bl.a. på att idrottslärare som var utbildade i flera ämnen än bara idrott, har en större tendens till att samarbeta och interagera med andra lärare och annan undervisning. Karlefors menar också att idrottsämnet tycks lida av ett identitetsproblem, som handlar om att det finns en brist på samstämmighet kring det egentliga syftet med ämnet i skolan. Avsaknaden av en utbredd och tvärvetenskaplig forskning som kan bidra till att definiera och utforma idrottsämnets olika mål ses enligt Karlefors som den största orsaken bakom denna identitetskris inom ämnet. Detta anser hon också är förklaringen bakom att idrottslärarna fortfarande har en ganska stark koppling till den organiserade tävlingsidrotten genom (RF) Riksidrottsförbundet, inte minst har detta visat sig när det gäller fortbildning i form av kurser och litteratur. Dessutom har lärarutbildarna på (GIH) Gymnastik och idrottshögskolan ofta en stark koppling till den organiserade idrottsrörelsen, vilket också idrottslärarna har. Slutsatsen av detta enligt Karlefors är att en del av idrottslärarnas yrkesidentitet borde vila på kunnande och erfarenheter från den organiserade föreningsidrotten. Samtidigt som det är viktigt att konstatera att det i grunden finns en outtalad motsättning mellan skolans värdesystem och tävlingsidrotten, vilket kan bidra till att idrottslärarna får problem med sin yrkesidentitet. Inte minst är synen på aspekter som tävling, prestation och konkurrens exempel på olika värdesystem som är svårförenliga.¹⁷

Det finns också flera nationella studier av kartläggnings- och utvärderingskaraktär av ämnet idrott och hälsa med start 2001 samt med uppföljningar 2003 och 2004, som väl är värda att ta upp i sammanhanget. Dessa idrottsdidaktiska studier syftade främst till att undersöka barn- och ungdomars uppfattningar av ämnet, men också hur idrottslärarna reflekterade kring sin undervisning. Resultaten från dessa undersökningar visar från ett elevperspektiv bl.a. på att det värdefulla med idrottsämnet framförallt är att få tillfälle till fysisk aktivitet och att lära sig idrottsliga aktiviteter, samt att få bra kondition och få tillfälle att röra på sig. Studierna pekar också på att idrottslärarnas målsättning med idrottsämnet främst tycks vara att förmedla rörelseglädje och att eleverna ska tycka att det är kul att delta och röra på sig. Det minst viktiga för idrottslärarna är däremot att lära eleverna att konkurrera och utveckla den kritiska förmågan, medan däremot eleverna anser att det ganska oväsentligt att lära sig att tävla. Studierna visar också att idrottslärare anser att fostran av sociala färdigheter som samarbete, ansvar och ledarskap är viktigast inom ramen för idrottsundervisningen, samtidigt som det konstaterades att bollaktiviteter inte var särskilt viktigt, men istället oerhört vanligt förekommande. Det senare utgör också den utan tvekan populäraste aktiviteten bland pojkar, på samma gång som det också är den idrottsaktivitet som får mest genomslag i

---

¹⁶ Annerstedt 1991:234-235, 254-255

¹⁷ Karlefors 2002: 6

undervisningen. Vidare framkom det också att de elever som var mest fysiskt aktiva på fritiden också är de som uppskattar idrottsämnet mest, vilket tycks gälla för både flickor och pojkar.¹⁸ Utöver de mer idrottspedagogiska inriktade studier som behandlats är det också lämpligt att nämna några idrottsstudier, som försökt belysa vad idrottsrörelsen i stort inom barn- och ungdomsidrotten fostrar till i dagens samhälle. En av dessa studier är *Fotbollen och Moralen* av Per Nilsson som publicerades 1993, där han utförligt försöker belysa hur värderingar formas och införlivas inom fotbollen. I det här sammanhanget studerar han med utgångspunkt i problemområdet fotboll och regelefterlevnad, vad som av olika sociala grupper inom idrotten fotboll igenkänns som värdefullt och tillskrivs ett värde. Inom ramen för denna studie visar Nilsson att idrottens roll som uppfostrare inte kan reduceras till en fråga om ledarstil eller idolskap, utan att det också handlar om vilken idrottsgren man sysslar med samt föreningars värdehierarkier, traditioner och organisatoriska förhållanden.¹⁹

Forskaren Staffan Karp berör också fostrande problematiken inom idrotten i en studie från 2000 som heter *Barn, Föräldrar och Idrott*. I den här studien undersöker Karp vad idrotten betyder för barn och ungas fostran, genom att intervjua både idrottsaktiva barn i både fotboll och golf, samt deras föräldrar. Resultaten från studien pekar på att barnen och ungdomarna lärde sig olika saker beroende av vilken av de två idrotterna de sysslade med.²⁰ När det gäller mer explicita studier som behandlat idrottsledare för barn och ungdomar så har exempelvis forskaren Karin Redelius i sin avhandling *Ledarna och barnidrotten* från 2002, inriktat sig på att undersöka och analysera hur idrottsledare ser på olika specifika aspekter av barn- och ungdomsidrott. I den här kontexten är hon främst intresserad av att nå kunskap om vad idrottsledarna värdesätter i barn- och ungdomsidrotten, är det prestation och framgång som är i fokus eller är det lagkänsla och samarbete etc. Av resultaten att döma konstaterar hon att det verkar som att barnidrottsverksamheten i mångt och mycket från idrottsledarhåll, handlar om att premiera och värdesätta tävling, prestation och rangordning av barn och ungdomar.²¹

Disposition

I detta första kapitel presenteras en allmän inledning, och det vetenskapliga problemområdet som vi avser att undersöka., samt det huvudsakliga syftet med studien. Dessutom redogör vi i detta första kapitel för den tidigare forskningen som är av relevans för studien.

I det andra kapitlet presenteras den teoretiska referensramen som bildat en utgångspunkt för studiens, nämligen Pierre Bourdieus kultursociologiska perspektiv med tillhörande analysverktyg: habitus, kapital och fält samt genus.

I det tredje kapitlet går vi igenom metoden som legat till grund för studiens genomförande, och hur undersökningen har lagts upp. I detta kapitel redogörs också för urval och insamlingsförfarande, samt studiens tillförlitlighet och forskningsetiska aspekter som vi tagit hänsyn till.

---

¹⁸ Eriksson 2005: 98-101

¹⁹ Nilsson 1993: 49, 340

²⁰ Karp 2000: 44, 256

²¹ Redelius 2002: 29-30, 192-193

I det fjärde kapitlet tar vi upp det idrottsfältet som är aktuellt för den här studien. Med undantag av en inledande kofattat historisk bakgrund till idrottsrörelsen och idrottsämnets i Sverige, belyses i huvudsak olika centrala aspekter av idrottsrörelsen och skolan.

I det femte kapitlet följer en resultatredovisningen av idrottslärares utsagor omkring de olika aspekterna av tävlingsidrott, detta presenteras sedan tematiskt utifrån den konstruerade intervjuguiden. I anslutning till resultaten avser vi att tolka och diskutera samt analysera dessa med hjälp av Bourdieus kultursociologiska verktyg.

I det sjätte och sista kapitlet kommer vi att sammanfatta och diskutera de huvudresultat som vi kommit fram till, samt dess relevans och vidare forskning.

Teoretisk referensram

I metodböckerna brukar det vanligen poängteras att ett teoretiskt perspektiv i en studie är nödvändig för att överhuvudtaget förklara eller nå förståelse om det aktuella studieobjektet. Teorierna fungerar i det här avseendet som redskap som behövs för analysarbetet och tolkningsprocessen.²² I den här studien är det enbart idrottslärares syn på, och vad de tillskriver som värdefullt angående tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten som står i fokus. Studiens frågeställningar syftar ytterst till att öka förståelsen av vilka normer och värderingar omkring detta, som denna grupp av fostrare är bärare av och kan tänkas förmedla till de barn och ungdomar som de kommer i kontakt med i idrottsundervisningen. För att nå kunskap omkring denna problemställning har vi generellt valt att röra oss inom ramen för det idrottsociologiska perspektivet, där idrotten företrädesvis studeras och analyseras som ett kulturellt och socialt fenomen, vilket är sammankopplat med rådande värdesystem och samhällsstrukturer.²³

Med utgångspunkt i den idrottsociologiska ansatsen har vi mer specifikt låtit oss inspireras av teoretikern Pierre Bourdieus kultursociologiska tänkande. Enligt Bourdieu kan människors liv inte bara förklaras med hjälp av att studera personens beteende, utan istället handlar det också om att analysera vilka kunskaper och normer som produceras och reproduceras i olika kulturer och generationer. Vidare menar han också att det är intressant att studera hur makt och statusförhållanden i samhället upprätthålls och reproduceras genom olika samhälleliga praktiker, som t.ex. konst, sport, litteratur, utbildningssystemet etc.²⁴

Motivet bakom att använda Bourdieu i den här studien är främst föranledd av att hans teoretiska analysverktyg habitus, kapital och fält erbjuder möjligheter till att studera dessa sociala fenomen på ett djupare plan. I synnerhet är Bourdieu användbar för att förklara och analysera de dominerande normer och värderingar som idrottslärares är socialiserade in i, och vad de anser vara värdefullt inom idrottsämnet och på vilket sätt detta socialiseras samt förmedlas vidare till barn och ungdomar i idrotten som undervisningsämne. Dessutom är Bourdieus teoretiska nyckelbegrepp tillämpligt i analysen av inte bara det som i synnerhet tillskrivs som värdefullt inom idrottsämnet och idrottsläraryrket, utan begreppen är i högsta grad även applicerbara för att synliggöra relationer mellan idrottens olika sociala fält och institutioner i samhället. Förutom detta så är även Bourdieu teoretiska resonemang användbara för att undersöka frågor rörande kön och genus, med hjälp av begreppet symboliskt våld. Vi kommer i det följande att presentera några centrala aspekter av Bourdieus kultursociologiska teori med tillhörande nyckelbegrepp, och försöka visa på begreppens operationaliserbarhet och relevans för denna studie.

---

²² Hassmèn 2008: 71

²³ Hassmèn 2008: 27

²⁴ Bourdieu 1995: 7-9

Habitus och idrott

Begreppet habitus är mycket komplext och kan möjligen enklast förklaras som de sociala strukturerna som finns inskrivna eller förkroppsligande i varje individ. Enligt Bourdieu ska habitus förstås som ett system av dispositioner, där människor tillåts att handla, tänka och att orientera sig i den sociala världen.²⁵ Människors varierande dispositioner kan enligt detta synsätt förklaras och förstås mot bakgrund av de olika livsbetingelser som vi människor föds in i och präglas av beroende på aspekter som t.ex. plats, miljö, social bakgrund, föräldrar, kommunikationsmönster etc. Habitus konstrueras enligt detta synsätt primärt av tidigare gjorda erfarenheter i livet, vilket kodas in redan i tidig ålder och därigenom formar oss till de individer vi är.²⁶ Enligt Bourdieu bestämmer de olika dispositionerna å ena sidan människors habitus, samtidigt menar han å andra sidan också att det är en individs habitus som strukturerar verkligheten och bidrar till att vi uppfattar att världen har en struktur. Det senare yttrar sig främst genom att det liv man levt präglar en på ett sådant sätt, att medan vissa saker omedvetet är självklara för en del människor är det samtidigt otänkbara för andra. Vi människor tenderar alltså med andra ord att uppfatta skilda företeelser på olika sätt, vilket enligt Bourdieus sätt att resonera beror på olika dispositioner som sedan konstituerar individens habitus.²⁷ Bourdieu utvecklar dessa tankegångar enligt följande resonemang:

*Habitus bestämmer skillnaden mellan bra och dåligt, gott och ont, distingerat och vulgärt osv., men denna skillnad är inte alltid den samma. Så kan till exempel ett visst beteende eller en viss tillgång framstå som distingerad för den ene, pretentiös eller skrytsam för den andre och vulgär för den tredje.*²⁸

Bourdieu framhåller att den sociala världen vi lever i är mycket komplext, vilket inte minst påvisas av det faktum att vi människor tenderar att göra saker utan att reflektera nämnvärt över det. Å ena sidan menar Bourdieu att individers habitus är trögrörliga och svårförändliga, men de är å andra sidan inte heller konstanta. Utan en individs habitus kan förändras och anpassas samt förlora sin position även om detta är en långsam process. Bourdieu öppnar alltså i det här sammanhanget upp för att habitus kan förändras och utvecklas samt överföras mellan individer, och det senare är inte minst en viktig premis för denna studie.²⁹

Genom begreppet habitus erbjuder Bourdieu en möjlighet till en djupare förståelse av hur människors vanor som införlivas tidigare i livet, grundläggs och utövar inflytande på det liv hon lever. I enlighet med Bourdieu spelar alltså som vi har sett både aktuella och tidigare sociala samt ekonomiska betingelser, i kombination med en individs handlingsmönster och levnadsmönster en avgörande förklaring till hur och varför människor intar, eller tillåts inta olika positioner i samhället. Dessutom är det också möjligt att nå förståelse till vilka vägar de har tagit för att nå denna position.³⁰ Att nå förståelse för den resa som idrottslärare i egenskap av pedagogiska ledare för idrott och hälsoämnet i skolan har gjort för att nå sin position, och under vilka förutsättningar man verkar under blir givetvis i ett bourdieanskt sammanhang

---

²⁵ Broady 1990: 228

²⁶ Redelius 2002: 43

²⁷ Trondman 2005: 61

²⁸ Bourdieu 1999: 19

²⁹ Redelius 2002: 43-44

³⁰ Eckberg 2005: 8

centralt för att nå förståelse omkring denna yrkesgrupp. Med Bourdieu i åtanke påverkas alltså idrottsläraren av ett specifikt idrottshabitus med hänsyn till de föreställningar som han/hon bär med sig utifrån gjorda erfarenheter, vilket de sedan införlivat och förkroppsligat under många år. Idrottslärarnas förbindelse till sitt eget idrottshabitus utövar därav indirekt påverkan på vad de uppfattar och betraktar som värdefullt inom barn- och ungdomsidrotten. Idrottslärares tänkbara positiva inställning till tävlings och rangordning inom ramen för barn- och ungdomsidrott, skulle med stöd av Bourdieu kunna förklaras av att dessa idrottslärare socialiserats in i ett idrottshabitus där detta varit den styrande principen. Dessutom har de antagligen en gång i tiden valt en yrkesbana som idrottslärare, på grund av att det anses legat i linje med deras eget habitus.

Kapital och idrott

Ett annat av Bourdieus centrala begrepp är kapital, vilket kan översättas med värden, tillgångar eller resurser, som antingen kan vara av ekonomisk, social eller kulturell art. Med ekonomiskt kapital avses tillgångar i form av ekonomiska resurser, medan socialt kapital i enlighet med Bourdieu exempelvis rör sig om kontakter, vänskapsförbindelser och släktrelationer. I synnerhet är det emellertid det kulturella kapitalet som Bourdieu kallar för det symboliska kapitalet som fångat hans intresse, med vilket han menar examina, titlar, kontakter, vetenskapliga arbeten som åtnjuter tilltro, aktning, anseende, prestige dvs. de (igenkännes och erkännes) som hedersvärda och aktningvärda samt överlägsna av olika sociala grupper.³¹ Bourdieu konstaterar att det symboliska kapitalet kännetecknas av:

Olika egenskaper (dvs. olika kapitalarter: fysiskt, ekonomiskt, kulturellt, socialt kapital) förvandlas till symboliskt kapital när det uppfattas av sociala agenter utrustade med perceptionskategorier som gör att de kan känna igen dem (urskilja dem) och erkänna dem, tillskriva dem ett värde.³²

I det här sammanhanget är alltså symboliskt kapital ingen individuell angelägenhet, utan det är tillgångar som den sociala gruppen erkänner som en värdefullt. Detta innebär givetvis att någon eller några måste erkänna det symboliska kapitalet för att det överhuvudtaget ska betraktas ha något värde i sig. För Bourdieu spelar också relationen mellan kapital och habitus en central roll, där det förra är med och skapar samt formar habitus. Det är dock viktigt att notera att det omvända inte alltid gäller. Utan frågan i vilken utsträckning habitus kan fungera som kapital bygger på om det som konstituerar habitus värderas tillräckligt högt.³³ Människor som har en likartad social position, bakgrund, uppväxtmiljö, tenderar enligt Bourdieu också att ha liknande erfarenheter och upplevelser, vilket inte sällan också leder till liknande habitus. I ett vidare perspektiv innebär detta att de delar specifika värderingar, normer, förhållningssätt och smaker etc., där olika livsstilspreferenser av t.ex. kroppsövningar och sporter fungerar som en tydlig klassmarkör.³⁴ Det användbara kapitalet för en idrottslärare inom skolämnet

---

³¹ Broady 1990: 171

³² Bourdieu 1995: 97

³³ Broady 1990: 229

³⁴ Redelius 2002: 47

idrott och hälsa skulle i enlighet med Bourdieus symboliska kapital kunna handla om t.ex. utbildningskapitalet i form av en högskoleexamen från idrottslärarprogrammet. Detta utbildningskapital innehåller i sin tur ett ämnesmässigt idrottskapital och ett pedagogiskt kapital, samt även ett kritiskt reflekterande vetenskapligt kapital. Idrottsläraren har också ofta en egen erfarenhet av idrott och fysisk aktivitet som de bär med sig, och detta idrottskapital har givetvis betydelse för på det sätt man bedriver undervisningen.

Fält och idrott

Bourdieu använder sig också av begreppet socialt fält, vilket kanske främst ska ses som ett teoretiskt analysverktyg för att beskriva den sociala världen som människor lever i. Bourdieu ser den sociala världen som hierarkiska öar av olika sociala fält där varje individ har olika positioner, och inom dessa ”öar” pågår en ständig kamp om makten.³⁵ Ett socialt fält karakteriseras i Bourdieus mening av ett system av relationer mellan positioner, där avgränsade specialiserade agenter eller institutioner strider om något som de har gemensamt. Dessa sociala fält präglas välutvecklad autonomi i relation till andra fält, och även till omvärlden i övrigt.³⁶ Både habitus och kapital är nära relaterat till fält begreppet, eftersom de utgör viktiga beståndsdelar för att själva fältet överhuvudtaget ska fungera. I det här sammanhanget behövs det individer med habitus som omfattar kunskap om och har erfarenheter kring det fält som ska skapas. Det är också endast inom ramen för ett givet fält som habitus kan omvandlas till ett visst kapital, av det är det alltså möjligt att tala om förekomsten av s.k. fältspecifika kapital dvs. de har ett särskilt värde inom ett speciellt socialt fält.³⁷

För att summera detta något så kan ett socialt fält karakteriseras som en avgränsad social kontext där individer med liknande habitus eller institutioner är inbegripna i en strid om resurser och tillgångar dvs. kapital. I det här sociala fältet existerar det vidare enligt Bourdieu en hierarki av positioner, där vissa positioner för med sig makt när det gäller att värdera tillgångar som t.ex. symboliskt kapital. Det existerar med andra ord olika former av värdehierarkier inom det sociala fältet, där vissa egenskaper och tillgångar av kapital värderas högre än andra. Bourdieu menar också att det är viktigt att aktörerna inom det sociala fältet accepterar de normer och regler som gäller för att få vara med och agera dvs. spela spelet efter de lagar som gäller, samtidigt som de nödvändigtvis inte måste hålla med om att dessa principer är de enda rätta och riktiga.³⁸ Med utgångspunkt i fältbegreppet vill Bourdieu nå förståelse om människors handlande i ett socialt sammanhang, och vilken betydelse detta har för de kontakter och förbindelser samt makt- och dominansförhållanden som existerar bland agenternas agerande i sociala fält. Som vi ser det utgör Bourdieus teorier omkring begreppet fält en källa till inspiration för den här studien. Detta beror inte minst på att Bourdieu själv har studerat och definierat idrottsverksamheten som en form av socialt fält, där han t.ex. menar att det existerar strider om det rätta sättet att utöva idrott på samt vilken roll idrottsutövningen i

---

³⁵ Miegel & Johansson 2002: 271-272

³⁶ Broady 1990: 270, 279-280

³⁷ Bourdieu 1992: 42-43

³⁸ Eckberg 2005: 2

samhället ska ha.³⁹ I den här studien har vi låtit oss inspireras av Bourdieus resonemang omkring detta, och valt att betrakta barn- och ungdomsidrotten som ett specifikt socialt fält, där det finns motstridiga uppfattningar och agenterna intar olika positioner beroende på vilka värden som man vill premiera inom barnidrotten. Bland agenterna som strider om hur idrottsverksamheten för barn och ungdomar ska utformas på bästa sätt och vilket innehåll det ska ha, utgör idrottslärarna som vi ser det en kategori av agenter. Inom samma fält verkar, och i angränsande fält finns det också andra aktörer som kan ha helt andra intentioner med barn- och ungdomsidrotten som t.ex. representanter för stat och kommun, landsting, skolledning, idrottsaktiva, idrottsledare, tränare, läkare, sjukgymnaster, producenter av idrottsprodukter, idrottsjournalister, hälsopedagoger, elever och inte minst föräldrar etc.⁴⁰

Kampen om den goda barnidrotten skulle i detta sociala fält med utgångspunkt i Bourdieu, kunna karakteriseras som att vissa inflytelserika agenter i egenskap av att de tillskansat sig mer symboliskt kapital lyckats positionera sig mer än andra agenter. Det finns skäl att anta att idrottslärare borde vara en grupp av agenter som spelar en betydelsefull roll i sammanhanget, eftersom de otvivelaktigt i förhållande till andra agenter rimligen bör besitta en stor del av det symboliska kapitalet. Med hjälp av Bourdieus teoretiska verktyg kan idrottslärares svar analyseras i studien, och därigenom är det i sin tur möjligt att nå kunskap om vilka normer och värderingar som de reproducerar till barn och ungdomar.

Idrott och genus

Pierre Bourdieus har också uppmärksammat och analyserat förhållandet mellan könen. Med utgångspunkt i habitusbegreppet och nyckelbegreppet s.k. symboliskt våld, presenterar han en sorts genusteoretisk förklaringsmodell till varför den manliga dominansen fortlever och reproduceras i samhället. Enligt Bourdieu är uppdelningen mellan könen en social konstruktion som skapas i kontakten med andra under uppväxtåren. I det här sammanhanget menar Bourdieu att maktrelationerna mellan könen formas av ett habitus, som framförallt utmärks av att mäns dominans över kvinnor legitimeras.⁴¹ Den här ständiga reproduktionen av manlig dominans över kvinnor, utövas enligt Bourdieu genom något som han betecknar för s.k. symboliskt våld. Detta definierar han som:

/.../ ett mildt, omärkligt våld som offren inte ser och som huvudsakligen utövas på rent symbolisk väg, via kommunikation och kunskap, eller, närmare bestämt, via misskännande, erkännande och i extremfallet känslor.⁴²

Det symboliska våldet kännetecknas med andra ord av ett dominansförhållande där könsskillnaderna mer eller mindre framstår som något biologiskt naturligt, som inte kan ifrågasättas. Dominansförhållandet mellan män och kvinnor beror alltså enligt Bourdieu på en tidigt könsocialisering, där existensen av detta latent symboliska våld helt enkelt har

---

³⁹ Bourdieu 1978

⁴⁰ Eckberg 2005: 2-3

⁴¹ Bourdieu 1999: 26

⁴² Bourdieu 1999: 11

införlivats i respektive kön utan att människor är medvetna om det.⁴³ Förekomsten av det senare dvs. upprätthållande av en manlig dominans kan utan tvekan sägas vara ett faktum inom idrottsrörelsen och utbildningssystemet. Med utgångspunkt i Bourdieu avser vi även att diskutera hur manligt och kvinnligt, i relation till tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten uppfattas och värderas bland idrottslärare. Slutligen är det väl värt att poängtera att Bourdieus tankar om kön kanske främst ska ses som en genusteoretisk ansats i hans kultursociologiska teorier och begrepp, snarare än en specifik genusteori. Som vi har förstått det är genusbegreppet ett komplext teoretiskt koncept som ständigt är satt under diskussion, gällande hur det ska definieras. I den här studien har vi därav valt att använda genusbegreppet mer nyansfritt, för att generellt ta fasta på att kön bör betraktas som en social och kulturell konstruktion för att förtydliga att det inte skapas naturligt.⁴⁴

---

⁴³ Redelius 2002: 53

⁴⁴ Andreasson 2007: 35

Material och metod

Med utgångspunkt i den aktuella problemställningen för studien som kortfattat kan sägas handla om att beskriva och analysera enskilda idrottslärares syn på tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott, bestämde vi oss för att använda oss av en kvalitativ undersökningsmetod. För att komma åt idrottslärares föreställningar kring dessa fenomen var vi tidigt på det klara med att vi var tvungna att direkt komma till tals med dem, och därav valde vi att använda oss av en kvalitativ intervjuemetod. Det kvalitativa forskningen innebär till skillnad mot det kvantitativa angreppssättet, att forskaren använder sig av ett perspektiv som bygger på respondentens syn av ett fenomen, vilket erbjuder insynsgarantier på ett djupare plan. I sammanhanget är det väl värt att poängtera att det finns många olika varianter av kvalitativa undersökningar, men de utmärks i regel av att nå en förståelse för livsvärlden hos en individ eller grupp individer. Vidare öppnar den kvalitativa forskningsmetoden upp för möjligheter att kunna tolka människors beteende, engagemang, åsikter, tankar, känslor som respondenten uttrycker.⁴⁵

Den kvalitativa forskningsmetoden tar sin utgångspunkt i djupet av människors livsvärld, och syftar ytterst till att beskriva de föreställningar människor har om sig själva.⁴⁶ Naturligtvis är det också som så att den kvalitativa metoden, skulle kunna kombineras med hjälp av information från kvantitativa data i form av enkäter för att få en bredare bild och förståelse av problemområdet. Ett problem med enkäter, är bl.a. att du aldrig har möjlighet att ställa följdfrågor, utan för att få in ytterligare svar måste du skicka ut en ny enkät. Det finns forskare som påstår att det inte spelar någon roll hur mycket tid du än lägger ner på en enkät, eftersom det i slutändan ändå alltid finnas frågor som du skulle vilja få besvarade.⁴⁷

Den kvalitativa forskningsmetoden som vi avser att använda oss av omfattas av ett antal olika typer av intervjuer som t.ex. samtalsintervjuer, långa intervjuer, djupintervjuer, kvantitativa och kvalitativa intervjuer, elitintervjuer, expertintervjuer, öppna frågor, fasta svarsalternativ, standardiserade frågor och strukturerade frågor etc. Det är inte alldeles enkelt att bringa ordning i denna metodologiska begreppsförvirring, och därmed har vi för enkelhets skull valt att utgå från distinktionen mellan frågeundersökningar och samtalsintervjuundersökningar.⁴⁸ De främsta skillnaderna mellan dessa är att frågeundersökningarna är uppbyggda efter standardiserade frågor, där svarspersonen får välja mellan förutbestämda svarsalternativ. Samtalsintervjuundersökningar bygger däremot mer på att upprätta en dialog mellan forskaren och intervjupersonen. En samtalsintervjuundersökning är också mer inriktad på att kartlägga människors uppfattningar och tankar på ett djupare plan, och därigenom kan man nå information som kan vara svårare att nå genom en mer yttlig frågeundersökning. Detta för med sig att samtalsintervjun har en mindre strukturerad karaktär jämfört med en frågeundersökning. I det här sammanhanget är det väl värt att understryka att frågeundersökningen i grunden har en mer kvantitativ ansats, eftersom den utgår från

---

⁴⁵ Kvale 1997: 36- 40

⁴⁶ Hartman 2004: 273

⁴⁷ Trost 2001: 60- 64

⁴⁸ Esaiasson 2002: 253

likvärdiga och jämförbara uppgifter. Samtidigt som samtalsintervjun är kvalitativ i den bemärkelsen i och med att den primärt syftar till att söka efter kvalitéer (förekomst/icke förekomst av kategorier) och inte kvantiteter. Den kvalitativa samtalsintervjun är därigenom lämplig att använda när det gäller att komma åt människors uppfattningar eller föreställningar om olika företeelser.⁴⁹

Urval

Den första uppgiften var att avgöra hur många intervjuer som skulle genomföras. Inom metodlitteraturen med avseende på kvalitativa intervjuer råder det inte direkt någon konsensus i frågan, utan olika författare som berört ämnet tenderar att ge olika svar. Ett sätt att se på detta är exempelvis att det kan räcka att intervjua tio personer om urvalet från början är genomtänkt, eller det allmänna rådet att intervjua 15 personer plus minus tio.⁵⁰ Ytterligare ett sätt är att anamma principen om s.k. teoretisk mättnad bland intervjusvaren dvs. att fortsätta intervjua tills det inte tillkommer några nya svars-kategorier eller skillnader som avsevärt påverkar resultaten eller analysen. Detta innebär följaktligen att man vid en studie helt enkelt efter ex. antal intervjuer inte får ut så mycket mer svar att bearbeta, på grund av att svaren tenderar att upprepa sig från tidigare intervjuer. Ett problem med mättnadsprincipen, är givetvis att det är tämligen svårt att på förhand veta vad nästkommande person kommer att svara på frågorna.⁵¹ Men trots att mättnadsprincipen är förknippad med vissa metodologiska bekymmer, har vi ändå valt att använda oss av detta tillvägagångssätt för att fastställa antalet intervjuobjekt. I detta sammanhang har naturligtvis medvetandegörandet av detta problem, i kombination med tidsaspekten för uppsatsen genomförande, samt möjligheterna att få tag i presumtiva intervjuobjekt också spelat in.

För att komma i kontakt med respondenterna har vi främst via telefon kontaktat ett stort antal grundskolor i Göteborgsområdet, och denna telefonkontakt har sedan gått via expeditioner och rektorer, som i sin tur gett oss telefonnummer att ringa vidare på. Dessvärre visade det sig att det har varit mycket svårt att få tag i idrottslärare som velat ställa upp. Detta kan antingen ha sin förklaring i vår inneboende optimism när det kommer till tidsfaktorn, eller att vi helt enkelt haft otur när vi försökt nå personer. En del presumtiva intervju-personer har ej ringt upp när vi försökt få tag på dem, trots att vi lämnat namn och nummer samt presenterat en anledning till varför vi sökt dem. Detta är ganska intressant så till vida att vi som intervjuare, inte får driva respondenterna till något de inte vill, frågan blir då hur ofta kan vi ringa utan att verka påtvingande. Vi genomförde fem intervjuer totalt på tre olika grundskolor som är lokaliserade i Göteborg. Med avseende på urvalsstrategin i studien har vi valt att arbeta mot principen om s.k. strategiskt urval, vilket innebär att det bör vara en så stor variation i urvalet som möjligt. Detta är en vanligt förekommande strategi i de flesta studier, och det bygger på att intervju-personerna väljs ut på grund av att de förväntas besitta individuella kunskaper som rör det forskningsproblem som är i fokus.⁵² Ambitionen i det här fallet påvisas i

---

⁴⁹ Esaiasson 2002: 255-256, 286

⁵⁰ Esaiasson 2002: 287

⁵¹ Trost 2001: 60- 64

⁵² Esaiasson 2002: 287

undersökningen främst av att vi enbart har valt att intervjua idrottslärare verksamma på grundskolan, eftersom de aspekter vi avser undersöka främst yttrar sig i yngre åldrar och inom ramen för den obligatoriska idrottsundervisningen i grundskolan. Trots strävan efter en så stor variation av intervjuade idrottslärare som möjligt beträffande ålder, yrkeserfarenhet, kön etc. visade det sig emellertid ogenomförbart i praktiken, på grund av tidsfaktorn i kombination med svårigheterna att överhuvudtaget få idrottslärare att ställa upp. Urvalet för den här studien uppvisar i det här avseendet alltså en viss skevhet, detta gäller i synnerhet det faktum att bara en av de fem intervjuade idrottslärarna var kvinna. Det fanns emellertid en stor åldersvariation bland de intervjuade idrottslärarna, och alla hade en formell idrottslärarutbildning i grunden. Det är också intressant att notera att samtliga av intervjuobjekten hade mer eller mindre varit idrottsutövare på elitnivå i olika idrotter.

Intervjuguide

För att besvara den aktuella problemställningen utarbetade vi på ett tidigt stadium i uppsatsprocessen en intervjuguide, som är indelad i ämnen eller teman som vi ville ta upp med intervjuobjekten. Den allra första delen av intervjuguiden karakteriseras av 3 st. allmänna inledande bakgrundsfrågor, som dels har karaktären av enklare frågor kring den personliga bakgrunden, och dels lite vilka erfarenheter och bakgrund de har samt hur det ser på idrottsläraruppdraget. Dessa inledande frågor ställdes främst i syfte för att uppnå en smidig och mjuk inledning av intervjun, med avsikt att skapa bra kontakt och stämning med intervjupersonerna för att sedan kunna gå vidare. Huvudstrukturen av intervjuguiden bygger därefter på nio st. mer tematiskt inriktade frågor, som kategoriserats i följande fyra avgränsade områden: *Tävling och konkurrens, Vikten av att vinna och prestera goda resultat, Idrott på lika villkor kontra utslagning och Manligt och Kvinnligt.*

Med utgångspunkt i den kvalitativa samtalsintervjun tog vi upp de olika temana i den ordning som den egenhändigt konstruerade intervjuguiden angav. Designen av dessa intervjufrågor under varje separata tema, karakteriseras främst av att de har formulerats utifrån några centrala fenomen av de s.k. tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten. Den bakomliggande tanken med dessa intervjufrågor har emellertid inte varit att de ska betraktas som styrande, med en önskan efter intervjupersonernas aktiva ståndpunkt i sammanhanget. Strategin har istället varit att frågorna ska ses som öppna och därigenom uppmuntra och inspirera intervjupersonerna, till att samtala och reflektera omkring dessa känsliga och komplexa företeelser i barn- och ungdomsidrotten. En del av frågorna i intervjuguiden har vi senare valt att inte redogöra för i studien. Anledningen till detta förklaras delvis av att utgångspunkterna för studien har skiftats något under arbetets gång, vilket fört med sig att en del frågeställningar fallit bort. Till viss del beror det senare också på den stressiga tidsaspekten när det gäller uppsatsskrivandet, vilket innebär att man hellre tar i lite extra med frågor för att vara på säkra sidan eftersom det inte finns tid för en till intervjuomgång. Det empiriska intervjuresultatet har vi på grund av utrymmesskäl tvingats anpassa något i den senare resultatdelen, för att därmed ha möjlighet att belysa olika saker. I intervjuguiden som ligger som bilaga I. i slutet av uppsatsen redogörs endast för de frågor som använts i studien.

Genomförande

De fem kvalitativa samtalsintervjuerna utifrån den egenhändigt konstruerade intervjuguiden genomfördes inom loppet av två veckor. I och med att intervjupersonerna tillfrågades om de var intresserade av att medverka, upplystes de om syftet med studien. Även innan intervjuerna tog vid fick respondenterna möjlighet att läsa igenom frågorna, och kommentera om det var något som de kände var otydligt. Samtliga intervjuer spelades också in efter inhämtat godkännande från intervjupersonerna, och i kombination med detta fördes också noggranna anteckningar. Rent metodologiskt finns det både för och nackdelar med att banta intervjuer. Till avvisidorna hör främst att det finns en risk att respondenten å ena sidan blir hämmad, och därmed inte uttalar sig lika fritt som han eller hon annars skulle ha gjort. Men att spela in intervjuerna i kombination med den efterföljande transkriberingen innebär å andra sidan en mindre risk, för att intervjuaren ersätter respondentens ord. En annan klar fördel är givetvis också att en bandad intervju innebär att det finns möjlighet att gå tillbaka och lyssna på intervjun igen. Intervjupersonerna upplystes i det här sammanhanget också om att deras medverkan i studien skulle vara strikt konfidentiell, och att det skulle ges möjlighet att läsa det färdiga arbetet om så önskades. Alla intervjuerna ägde rum på skolan som respondenterna arbetade på, och de fick själva avgöra vilken dag och tid de ville bli intervjuade. Motivet bakom detta var främst praktiskt betingad, samtidigt som det också är viktigt att välja en intervjuplats och miljö där respondenten känner sig trygg.⁵³

Ambitionen som intervjuare präglades av att vi under intervjuerna försökte att hålla en relativt låg profil, för att därigenom låta respondenterna ta utrymme under intervjun.

Intervjupersonerna gav i de flesta fall en mycket positiv respons på studiens syfte och frågeställningar, och menade att det gav utrymme till en personlig självreflektion omkring dessa ständigt aktuella frågor inom barn- och ungdomsidrotten. Varje intervju tog i genomsnitt ca 40 min i anspråk, vilket sedan transkriberades med hjälp av det inspelade materialet samt anteckningar. Transkriberingen visade sig vara ett tidskrävande arbete, och vi valde att skriva ut intervjuerna mer eller mindre ordagrant för att därmed inte missa någon viktig information. Mot bakgrund av de utskrivna intervjuerna inleddes arbetet, med att analysera svaren, och vi började med att läsa igenom materialet ett flertal gånger. Med hjälp av olika färgpennor försökte vi senare ringa in intervju svaren på de olika tematiska frågorna. Detta visade sig vara ett bra sätt att inledningsvis skaffa sig en bra bild över de olika svaren, och underlättade avsevärt det senare analysarbetet.

Validitet, reliabilitet och objektivitet

Begreppen validitet och reliabilitet handlar i studier med en kvalitativ ansats som denna om i vilken utsträckning rätt sorts data har insamlats på ett tillförlitligt sätt, samt om den efterföljande analysen bearbetats systematiskt och pålitligt. Validitet avser att man mäter det som är relevant i sammanhanget, medan däremot reliabiliteten ska svara på tillförlitligheten eller pålitligheten i en studie, helt enkelt om undersökningen går att lita på.⁵⁴ Det finns många kvalitativt inriktade forskare som tenderar att undvika dessa begrepp, på grund av att de anser

---

⁵³ Esaiasson 2002: 294

⁵⁴ Kjeldstadli 1992: 226

att dessa begrepp är fast förankrade i en kvantitativ forskningstradition. Vi skriver i stort sett under på att det nästintill är omöjligt att uttala sig om huruvida reliabiliteten är hög eller ej i en kvalitativ studie som denna, eftersom dels inga mätningar i likhet med kvantitativa ansatser förekommit.⁵⁵ Men dels också på grund av att analysen av det empiriska materialet påverkas subjektivt av oss som intervjuare, och de erfarenheter och förförståelse som vi bär med oss.

Vi anser emellertid att de frågeställningar som vi ställde till intervjupersonerna ringar in uppsatsen syfte och problem. Intentionen med utformningen av intervjuguiden var som tidigare nämnts att respondenterna inte skulle behöva känna sig tvingade att återge ett visst förutbestämt svar. Tvärtom har vi i möjligaste mån försökt att designa och anpassa frågorna så att intervjun skulle präglas av en diskussion istället för en utfrågning, vilket gav respondenterna möjligheter att vidareutveckla och motivera sina tankegångar. Det finns ett flertal faktorer som kan påverka intervjuers trovärdighet, och det är exempelvis svårt att veta om respondenterna har svarat på ett sådant sätt som de anser att intervjuarna vill höra, eller om de verkligen säger vad de egentligen tycker. För att öka tillförlitligheten i studien har vi ansträngt oss för att ta hänsyn till omständigheter som allmänt anses vara viktiga vid intervjuer. Det har bl.a. varit viktigt att respondenterna vid intervjun ska känna sig trygga, för att de därigenom ska öppna sig och uttrycka vad hon/han har en åsikt om.

Forskningsetiska överväganden

I den här studien har vi tagit hänsyn till, och följt de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet anser bör uppfyllas i humanistisk och samhällsvetenskapliga forskning, dessa krav är: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*.⁵⁶

I samband med telefonkontakt, och innan intervjuerna tog vid informerades samtliga informanter om studiens huvudsyfte och övergripande innehåll. I studien har också samtycke inhämtats från samtliga informanter, och de har vidare informerats om att deltagandet är frivilligt samt att de när som helst har rätt att avbryta sin medverkan. Med utgångspunkt i konfidentialitetskravet har samtliga deltagande informanter i studien också anonymiserats, och vi har aidentifierat dem i uppsatsen genom att ge dem fingerade namn. Vi upplyste även samtliga informanter om detta i studiens början, för att därigenom säkerhetsställa att de inte hade något problem med detta. Slutligen har vi också beaktat nyttjandekravet, vilket innebär att det inhämtade empiriska materialet vi har fått från informanterna endast kommer att nyttjas i det forskningssyfte som ligger inom ramen för denna uppsats.⁵⁷

---

⁵⁵ Hassmèn & Hassemèn 2009: 135-136

⁵⁶ Vetenskapsrådet 2007: 6

⁵⁷ Vetenskapsrådet 2007: 6-14

Presentation av intervjupersoner

Alla intervjuade idrottslärare har i studien fått fingerade benämningar, på grund av att vi lovat respondenterna full anonymitet i undersökningen.

Ulla 60 år. Har arbetat som lärare i hemspråk, svenska för invandrare och 35 år som idrottslärare på grundskolan i Göteborg. Hon är behörig idrottslärare med förflutet som elitidrottare inom basket.

Fredrik 35 år. Arbetar som lärare inom biologi och idrott. Har arbetat 7 år som idrottslärare inom grundskolan i Göteborg. Han är behörig idrottslärare med förflutet som elitidrottare inom längdskidåkning.

Dusan 30 år. Arbetar som lärare i lite allt möjligt, främst inom idrott och hälsa. Arbetet 3-4 år på grundskolan i Göteborg. Han är behörig idrottslärare med förflutet som elitidrottare inom basket.

Tord 44 år. Arbetar som lärare i idrott och matematik. Ca 18 år inom yrket, idrottslärare på grundskolan i Göteborg. Han är behörig idrottslärare med förflutet som elitidrottare inom handboll.

Lars 28 år. Arbetar med enbart idrott, 5 år som idrottslärare på grundskolan i Göteborg. Han är behörig idrottslärare och aktiv som elitidrottare inom fotboll.

Beskrivning av idrottsfältet

Inledning

I det här kapitlet kommer vi att med utgångspunkt i Bourdieus fältbegrepp, att presentera barn- och ungdomsidrottsfältet lite mer ingående utifrån det specifika idrottsläraryuppsdraget inom ramen för skolverksamheten. Inledningsvis avser vi emellertid att ge en liten korfattad historisk bakgrund till idrottsrörelsen och idrottsämnet i Sverige, och därefter belyser vi några centrala aspekter av det sociala idrottsfältet med avseende på skolidrotten, och vilka värden som olika agenter vill framhålla och betona.

Den svenska idrottens bakgrund

Inledningsvis är det först viktigt att beakta att det historiska perspektivet på idrottens framväxt i både samhället och skolan, i det här avseendet inte ska ses som någon fullständig redogörelse. Utan snarare kommer vi att kortfattat återge huvuddragen i denna utveckling, som en bakgrundsteckning i förbindelse till studiens huvudsyfte. Ordet idrott förekommer endast i de skandinaviska språken, och är ursprungligen ett isländsk ord som lånades in under 1600-talet. Från början var dess innebörd verksamhet eller sysselsättning, men redan under 1700-talet och senare 1800-talet kom det att bli ett uttryck för att benämna olika fysiska kroppsövningar som inte räknades till gymnastiken.⁵⁸ Idrott brukar allmänt definieras som en:

/.../ sådan fysisk aktivitet som i huvudsak eller till betydande delar består i att träna och påverka den egna kroppen i syfte att bibehålla eller förbättra den fysiska prestationsförmågan och/eller hälsan.⁵⁹

Gymnastik och idrott kom först att nå Sverige i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet, efter förebilder från det kontinentala Europa. En huvudperson i det här sammanhanget var framför allt Per Henrik Ling (1776-1839), som är den svenska gymnastikens fader. Som initiativtagare till inrättandet av det Kungliga Gymnastiska Centralinstitutet 1813, kom han att bli en inspirationskälla för en speciell gymnastisk idévärld som allmänt kallas för s.k. linggymnastik.⁶⁰

Under större delen av 1800-talet kom den dominerade linggymnastiken i Sverige att kopplas samman med nationella och militaristiska strävanden. Gymnastiken intog en dominerande ställning på idrottens område under större delen av 1800-talet, och det var först i slutet av perioden som detta förändrades. Det utländska inflytandet kom i det här avseendet att spela en avgörande roll för idrottens utvecklande i Sverige.⁶¹ Under de första decennierna 1900-talet började idrotten att slå igenom på allvar i Sverige, framförallt kom framgångarna i de olympiska spelen 1906 i Aten och London 1908, samt Stockholm 1912 att bidra till detta

---

⁵⁸ Engström 2005: 15

⁵⁹ Patriksson 1982:18

⁶⁰ Engström 2005:17

⁶¹ Patriksson 1982: 64, 71-72

växande intresse. Idrottsrörelsen i Sverige breddas med hjälp av dessa framgångar, och tydligast signaleras detta genom att antalet idrottsföreningar och dess medlemsantal ökar markant mellan åren 1906-1908.⁶² Anledningen bakom den svenska idrottsrörelsens expansion orsakades dels av den snabba industrialiseringen och den allmänna välståndsutvecklingen, som innebar att ett ökat behov av motion och rekreation uppkom. Arbetstidreduceringen för lönearbetarna förde också med sig ett större mått av fritid, parallellt med att det ökade välståndet bidrog till att fler människor hade råd med att idrotta och besöka idrottsarrangemang.⁶³ Från och med efterkrigstiden ökar statens intresse i idrottsrörelsen, och under 1950- slår också motionsidrotten igenom, vilket för med sig att den svenska idrottsrörelsen utvecklas till en massrörelse.⁶⁴ Idrottsverksamheten för barn och ungdomar börjar under den här perioden att expandera, vilket framförallt bör förstås mot bakgrund av att olika samhällsgrupper ansåg att barnidrott fyllde ett behov och hade ett värde. Denna expansion av barn och ungdomars idrottande har fortsatt att öka in i dessa dagar, och karakteriseras främst numera av den är en tämligen välorganiserad och strikt föreningsanpassad verksamhet.⁶⁵

Skolämnet idrott och hälsa – en tillbakablick

De första stegen till att införa en fysisk fostran på skolområdet, etablerades i 1820 års skolordning, där det bestämdes att gymnastik skulle vara ett obligatoriskt ämne med tre veckotimmar. 1842 blev gymnastik även obligatorisk inom ramen för folkskolan, men ämnet fick aldrig någon större genomslagskraft på grund av dåliga resurser. Den idrottsform som dominerade skolidrotten under 1860 till början av 1950-talet var framförallt den lingska gymnastiktraditionen, som grundades av Per Henric Ling och sedan vidareutvecklades av sonen Hjalmar Ling. Linggymnastiken i skolan karakteriserades främst av nyttobetonade och fysiologiska kroppsövningar, inom ramen för ett viss repetitiv rörelsesystematik. I skolorna hade denna gymnastikform i huvudsak i uppgift att fostra eleverna i militära förehavanden, som t.ex. infanterirörelser och exercis, etc.⁶⁶ Den fysiska träningen stod i förgrunden inom linggymnastiken, och man tog i all väsentlighet avstånd från mer prestationsinriktad tävlingsverksamhet, som började växa fram i slutet av 1800-talet efter kontinentala förebilder.⁶⁷

Idrottens utvidgning under början av 1900-talet bidrar också starkt till idrottsämnet genombrott i skolan, där gymnastikundervisningen fortfarande utmärktes främst av redskaps- och hållningsgymnastik i en lingiansk anda. Men de militära inslagen reducerades, och ämnesinnehållet kom att förändras alltmer under perioden från 1912-1950-talet. En växande kritik från idrottsfysiologiskt håll innebar att linggymnastiken helt enkelt började att mönstras ut från den svenska skolan, och istället kom inlärning av olika idrottsgrenar, samt färdighetsträning att inta en mer central position till förmån för gymnastiken. Den

---

⁶² Patriksson 1982: 90-91

⁶³ Patriksson 1982:101-102

⁶⁴ Engström 2005:18

⁶⁵ Redelius 2005: 59, 61

⁶⁶ Patriksson 1982:64-67, 71-72

⁶⁷ Engström 2005:17

fysiologiska forskningen förde med sig att idrottsämnet fick en vetenskaplig bas, och lek och idrott samt musik fick stort utrymme i undervisningen. Från och med 1970-talet och framåt kom idrottsundervisningen i skolan att präglas av färre centrala direktiv och anvisningar, samtidigt som idrottsrörelsen fick ett ökat inflytande över idrottsämnets innehåll och utformning.⁶⁸ Målsättningarna med idrotten i skolan vidgades också betydligt, och ämnets namnbyte från gymnastik till idrott 1980 var i högsta grad ett tecken på detta. Tidigare hade idrottsämnet främst grundats på fysiologiska motiv, vilket ansågs ge eleverna goda kunskaper för en aktiv fritid. I motsats mot detta har ämnesinnehållet för idrotten i skolan expanderat enormt under de senaste 20 åren, där både elevernas fysiska, psykiska, sociala samt hälsomässiga aspekter ska beaktas. Under 1990-talet har den enskilda skolan och eleven också möjlighet till en större valfrihet i idrottsutövandet inom skolverksamheten. Förutom de vanliga traditionella tävlingsidrotter som t.ex. fotboll, basket etc., har de nuförtiden också möjlighet att praktisera motions- och idrottsformer som ligger utanför den etablerade idrottsrörelsen och traditionella idrottsundervisningen, som t.ex. aerobics etc.⁶⁹

Striden om den goda barnidrotten

Den svenska idrottsrörelsen är en ganska autonom instans med stark samhällsanknytning. I de flesta fall brukar den framställas som dels en spegel av det rådande samhället, dels som en ganska självständig folkrörelse där dess representanter har relativt stort utrymme att själva bestämma ramarna för verksamheten.⁷⁰ Det är därför inte särskilt förbryllande att det inom den svenska idrottsrörelsen finns en rad olika intresseinriktningar och viljeinriktningar angående vad som t.ex. borde vara utmärkande för den goda barn- och ungdomsidrotten. Detta gäller i synnerhet frågor som bl.a. handlar om vilken värdegrund idrottsverksamheten för barn och ungdomar ska vila på, och hur denna verksamhet på bästa sätt ska organiseras och bedrivs? Vad ska vara viktigt respektive mindre viktigt? Vad ska vara själva poängen med verksamheten? Ska man exempelvis sträva efter att till varje pris vinna tävlingar eller bara ha roligt, eller eventuellt se till att barnen lär sig något som de kan ha användning för senare i livet?⁷¹

I synnerhet gäller detta frågan om både individuella s.k. tävlingsfostrande och samhälleliga s.k. mer föreningsfostrande behov, verkligen kan samexistera med varandra på föreningsnivå inom barn- och ungdomsidrotten. Under de senaste 25 åren har det förts en ganska intensiv debatt bland olika representanter inom den svenska idrottsrörelsen, angående vilka idéer eller värdeinnehåll som borde ligga till grund för den goda barn- och ungdomsidrotten. Debatten har förts av såväl idrottsforskare inom beteendevetenskap och fysiologi samt medicin, men också av företrädare från Riksidrottsförbundet, specialidrottsförbunden, SISU (idrottens studieförbund), idrottslärare, föräldrar, sportjournalister, idrottsledare och styrelseledamöter i enskilda idrottsföreningar. Ett flertal idrottsforskare har bl.a. pekat på att en allt mer omfattande organisering av barn och ungdomars idrottande resulterat i att spontanidrottandet

---

⁶⁸ Annerstedt 1991: 132-134

⁶⁹ Engström 2005:18

⁷⁰ Redelius 2002: 12

⁷¹ Engström 2005: 273

hos unga minskat. Vidare tenderar föreningsdebuten och specialiseringen av en specifik idrott bland barn att börja allt tidigare, vilket tycks ha gett upphov till en allvarigare verksamhet även för de yngsta. Den uppenbara risken med detta är främst att det hotar slå ut de sent utvecklade och de som inte gjorde framsteg från början. Dessutom framhålls ofta svårigheterna med att bestämma vilka som var de riktiga talangerna i allt för unga år, på grund av bl.a. att det fortfarande växer.⁷²

När det gäller synen på tävling och konkurrens går åsikterna starkt isär, en del forskare definitivt att barnen i yngre år inte ska behöva utsättas för den press som tävling innebär. Om tävlingsinslagen blir en självklar del i yngre barns idrottande hotar det att slå ut många barn från idrotten menar en del forskare, medan kritiker anser att det är naturligt för barn tävla och konkurrera precis som det är att leka. Den här debatten är i högsta grad fortfarande aktuell bland olika representanter inom den svenska idrottsrörelsen, och det råder fortfarande ingen större samsyn om hur idrotten bäst bör utformas för barn- och ungdomar.⁷³ För att komma till rätta med denna tidigare totala avsaknad av mål och viljeinriktning inom den svenska barn- och ungdomsidrotten, kom Riksidrottsförbundet under slutet av 1990-talet att presentera ett verksamhetsprogram, *Idrotten vill*. I detta idéprogram beskrivs riktlinjer för hur idrott i Sverige generellt och barn- och ungdomsidrott specifikt bör bedrivas inom ramen för den svenska idrottsrörelsen. Barn- och ungdomsidrott ska enligt dessa anvisningar främst utmärkas av lek, tävling och uppvisning samt ålderindelas efter olika ambitionsnivåer. Tävlingsaspekten framhålls i det här sammanhanget som en del i barns lek, som alltid ska ske på barns egna villkor. Idrottsutövning för barn och ungdomar ska också vara utmanade och spännande, och syftet med det inbyggda tävlingsmomentet är i huvudsak att det ska verka inspirerande, så att både barn och vuxna därigenom testar sina gränser och uppnår bättre resultat.⁷⁴

Det är också intressant att notera att gränsen mellan bredd- och elitidrott inom ramen för den organiserade barn- och ungdomsidrotten i stor utsträckning ska vara flytande, för att därmed tillgodose så många olika ambitionsnivåer som möjligt. Till skillnad mot skolans föreskrivna läroplaner (Lpo 94 och Lpf 94), har detta verksamhetsprogram för idrottsrörelsen mer karaktären av enbart rekommendationer för idrottsverksamheten. Man är emellertid noga med att betona att det är ute på lokal nivå i idrottens föreningsliv bland olika föreningar, lag och verksamheter samt idrotter, som själva är mest lämpade till att avgöra hur verksamheten bäst bör bedrivas.⁷⁵ Det senare öppnar givetvis upp för att det ute i den svenska idrottsrörelsen givetvis finns en mängd olika uppfattningar kring karaktären på, och vilka målen ska vara med barn och ungdomsverksamheten inom den svenska idrottsrörelsen.

---

⁷² Redelius 2002: 16

⁷³ Redelius 2002: 17

⁷⁴ Riksidrottsförbundet 2005: 4-5

⁷⁵ Riksidrottsförbundet 2005: 13

Ämnet idrott och hälsa i skolans styrdokument

De riktningsgivande styrdokument som avvänds för att styra den svenska skolan utgörs främst av skollagen, och läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) respektive det frivilliga skolformerna (Lpf 94), samt förskolans läroplan (Lpfö 98). Läroplaner kompletteras också av mer specifika kursplaner och betygskriterier, där målen för undervisningen och kunskapsnivån för de olika skolämnena preciseras närmare. Dessa styrdokument förutsätts sedan i enlighet med dagens starkt decentraliserade och målstyrda skolverksamhet bli konkretiserade och anpassade efter kommunala och lokala behov.⁷⁶ Den målstyrda skolverksamheten som infördes i mitten av 1990-talet bygger på en idé om att kursplanerna skulle utformas kring strävans- och uppnåendemål, vilket framöver skulle styra ämnenas målinriktning och kunskapskrav. Tanken bakom den målstyrda skolverksamheten var främst att de lokala skolaktörerna, skulle ha det pedagogiska ansvaret att omsätta de värden och riktlinjer som anges i läroplanstexterna utifrån de villkor som gäller i varje enskild skola. På så sätt skulle elever, lärare och föräldrar få större möjlighet till lokal delaktighet och medbestämmande vad gäller mål och metodfrågor beträffande undervisningen.⁷⁷

De senaste årens läroplansforskning har emellertid påvisat att det lokala konkretiserandet och tolkningen av värden och måltexter generellt sett upplevs som ganska problematiskt av de enskilda skolaktörerna. I en del fall rör det sig om att skolaktörerna har problem att förstå och tillämpa dessa målformuleringar, vilket resulterat i att strävansmål mer kommit att översättas till konkreta uppnåendemål.⁷⁸ Anledningen beror främst på att begreppen som används för att förtydliga viktiga värden och mål tycks utmärkas av att ha en relativt hög abstraktionsnivå och vid tolkningsram. Detta norm och regelsystem utgörs och av olika överordnade och underordnade, och där gränserna mellan nyckelbegreppen inte är preciserade utan ibland till och med präglas av inre motsägelser.⁷⁹

Det här tolknings komplexiteten upplevs också som problematiskt inom ramen för idrottsämnet, där idrottslärare i likhet med andra lärargrupper anser att det är svårt att med utgångspunkt i skolans styrdokument definiera ämnets primära syfte och mål.⁸⁰ I och med de nya läroplanerna Lpo 94 och Lpf 94 kom en del förändringar att genomföras med avseende på skolämnet idrott och hälsa. Antalet timmar för idrottsundervisningen kom trots kraftiga protester att reduceras både i grundskolan och på gymnasiet. Dessutom förändrades målen och innehållet med idrottsämnet i stort, genom att tonvikten på att hälso- och livsstilsfrågor hamnade i fokus. Från och med år 2000 är också endast kursen idrott och hälsa A på gymnasiet obligatorisk, medan övriga kurser inom idrottsämnet däremot är valbara.⁸¹

I skolans läroplaner understryks behovet av att eleverna ska tillägna sig kunskaper inom skolämnet idrott och hälsa. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) står det bl.a. följande med hänvisning till idrottsämnets strävandemål för grundskolan:

---

⁷⁶ Boström 2000: 33

⁷⁷ Meckbach & Söderström 2005: 211

⁷⁸ Lindgren 2001: 7-8

⁷⁹ Ljungberg 2005: 74

⁸⁰ Karlefors 2002: 3

⁸¹ Meckbach & Söderström 2005: 212

Att skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön.⁸²

I både grundskolans och gymnasieskolans kursplaner preciseras dessa kursmål ytterligare, där syftet med ämnet idrott och hälsa ska vara:

- att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsa.⁸³*
- att skapa förutsättningar så att alla elever kan delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra.⁸⁴*

Att som idrottslärare försöka omsätta dessa mångskiftande målformuleringar rent praktiskt kan knappast betraktas vara en alldeles enkel uppgift. De förväntas å ena sidan organisera undervisningen så att elevernas kunskaper och färdigheter utvecklas, och å andra sidan ska undervisningen utmärkas av och leda till att eleverna ska kunna delta på egna villkor.⁸⁵ I det här sammanhanget är det också väl värt att notera att prestations- och färdighetskraven enligt de nationella riktlinjerna för idrottsämnet tonats ned jämfört med tidigare styrdokument, samtidigt som utvecklandet av sociala förmågor som samarbete och ledarskap har intagit en allt viktigare roll. Att eleverna ska stärka sin hälsa och fostras i kombination med främjandet av träning, tycks vara de främsta tankarna bakom syftet med idrottsundervisningen i skolan.⁸⁶

Idrottsrörelsen inflytande över skolidrottsämnet

Föreningsidrotten för barn och ungdomar i Sverige och skolidrotten har traditionellt sett alltid haft tydliga beröringspunkter med varandra, samtidigt som det också finns uppenbara skillnader inte minst vad gäller målen med respektive idrottsverksamhet. De främsta likheterna är framför allt att idrottsrörelsens verksamhet precis som i skolan är hierarkiskt uppbyggd och är vuxenstyrd, där det gäller för eleverna att lära sig passa tider, inordna sig i grupper och att följa givna regler samt prestera sitt bästa. De tydligaste skillnaderna är däremot att medans föreningsidrotten främst är frivillig uppbyggd och bärs upp av ideellt verkamma ledare, är skolidrottsämnet som vi har sett i motsats till detta en i högsta grad föreskriven styrd verksamhet, som riktar sig till alla elever. Till dessa avgörande skillnader ställer sig givetvis också det frivilliga idrottsledaruppdraget mer godtyckliga karaktär, vilket står i skarp kontrast mot den pedagogiskt utbildade idrottsläraren, som däremot är tvungen undervisa utifrån de nationella riktlinjerna för skolidrottsämnet som föreskrivs.⁸⁷ I följande ordnade tabell figur 1. belyser idrottsforskaren Katarina Schenker ut några grundläggande

---

⁸² Lpo 94: 12

⁸³ Skolverket Kursplan idrott och hälsa grundskolan 2000

⁸⁴ Skolverket Kursplan idrott och hälsa grundskolan 2000

⁸⁵ Schenker 2009: 2

⁸⁶ Meckbach & Söderström 2005: 213-214, 228

⁸⁷ Redelius 2002: 18-19

generella skillnader i förutsättningarna mellan skolidrotten och tävlingsidrotten för barn och ungdomar.⁸⁸

Skola	Tävlingsidrott
Stat	Civilt samhälle
Byråkrati	Folkrörelse
Läroplan (Lpo 94)	Policydokument idrotten vill
Obligatoriskt	Frivilligt
Heterogena grupper	Homogena grupper
Allsidigt innehåll	Specificerat innehåll
Lek, fysisk träning	Tävling, systematisk träning
Inklusion alla ska kunna delta	Selektion
Utbildad pedagog (idrottslärare)	Tränare, ibland utbildad, kan även vara idrottslärare
Målsättning att utveckla kunskap och förmågor samt att förbättra förutsättningar att delta i idrott på egna villkor.	Målsättning att bli bättre i idrotten, jämfört med tidigare resultat. Deltagande är på idrottens villkor.

Figur 1. Skillnader i förutsättningar mellan skolämnet idrott och hälsa och tävlingsidrotten.

Med utgångspunkt i denna tabell är det ganska tydligt vilka olika förutsättningar både vad gäller innehåll och mål, som skolidrottsämnet och föreningsidrotten för barn och ungdomar verkar under. Trots att det som vi konstaterat tycks finnas uppenbara skiljelinjer mellan skolidrotten och den föreningsbaserade tävlingsidrottens värdesystem utifrån målen med verksamheten, pekar den idrottspedagogiska forskningen emellertid på att det senare fortfarande tyck ha ett stort inflytande över idrottsämnet i skolan. I det här sammanhanget har bl.a. den tidigare idrottspedagogiska forskningen påvisat att idrottsämnet i skolan tycks lida av en identitetskris, som framförallt tycks vara förorsakad av att målen i läro- och kursplaner av idrottsläraren upplevs som svårdefinierbara och tolkningsbara. En del av denna problematik betraktas också vara kopplat till ämnet och idrottslärarnas situation, där ett alltmer omfattande och otydligt innehåll ska undervisas på kortare tid, parallellt med att det tycks sakna en samstämmighet från de flesta håll kring syftet med idrottsämnet i skolan.⁸⁹ Forskaren Claes Annerstedt menar bl.a. att idrottsämnets vidgning innehållslig samtidigt som de nationella läroplanerna ger färre tydliga riktlinjer har bidragit till denna identitetskris. Han pekar vidare på att idrottsrörelsen i kombination med andra grupper i samhället har fått större inflytande på idrottsämnet i skolan.⁹⁰

⁸⁸ Schenker 2009: 5

⁸⁹ Karlefors 2002: 5

⁹⁰ Annerstedt 1991: 234-235

Resultatredovisning och analys

Inledning

I den här resultatredovisningen avser vi att presentera och analysera, samt diskutera resultaten utifrån varje separat tema som vi använt oss av i intervjuguiden. Avsikten är att vi på detta sätt ska kunna besvara främst studiens frågeställningar som har mer en beskrivande karaktär, medan vi också försöker närma oss studiens mer analytiska fråga. I det sista kapitlet kommer vi emellertid att mer stringent att återkoppla och besvara samt reflektera kring studiens principiella forskningsfrågor. Anledningen bakom följande disposition beror självklart på att resultatredovisningen härigenom inte bara blir en teknisk beskrivning, utan den kommer också att präglas av en diskussion kring analysen och tolkningar av resultaten. Det senare är också orsakat av att vi inte ser någon som helst anledning till att inte vara öppna med, och ge läsarna en inblick i intervjumaterialets mångtydighet och tolkningarnas komplexitet i detta sammanhang. Resultatredovisningen omfattar inte alla citerade utsagor i studien, utan på grund av utrymmesskäl har vi i viss mån tvingats utesluta vissa som i princip belyser samma sak. Vi kommer i den här resultatredovisningen att ta avstamp i intervjuguidens inledande bakgrundfrågorna, som visserligen inte direkt är relaterade till uppsatsens principiella frågeställningar. Men indirekt är givetvis dessa av intresse så till vida att de ger en bakgrund till intervjupersonernas tankevärld, vilket naturligtvis är viktigt för att kunna förklara uppsatsens huvudsakliga frågeställningar.

Bakgrund idrottsledarskap

Med utgångspunkt i intervjuguiden för studien ställde vi inledningsvis tre bakgrundsfrågor. Frågorna syftade som tidigare nämnts företrädesvis till att få en inblick i idrottslärares bakgrund och tankar om sitt yrke, samt vad de vill förmedla och vad som är det bästa respektive sämsta med idrottsläraryrket. Avsikten med den första frågan var att undersöka det kulturella kapitalet dvs. vilken utbildning och idrottslig bakgrund som karakteriserade dessa intervjuade idrottslärare. Till att börja med kan det konstateras att alla idrottslärare i studien har en formell idrottslärarexamen från i huvudsak Sverige, men även i ett fall från ett annat europeiskt land. Ett genuint idrottsintresse från redan unga år, i kombination av ett förflutet inom antingen elitidrott eller breddidrott uppgavs som de starkaste orsakerna bakom idrottsläraryrket. De dominerande idrotter som idrottslärarna varit aktiva inom utgörs framförallt av bollsporter, medan däremot annat idrottande inte verkar vara lika vanligt förekommande. Bilden som tonar fram utifrån idrottslärares bakgrund i studien är främst att de tycks vara välbekanta med olika aspekter av idrottskulturen i stort, inte minst på grund av erfarenheter från sitt eget idrottsutövande. Den andra frågeställningen som idrottslärarna fick ta ställning till handlade om vad idrottslärarna ville förmedla till barn och ungdomar som idrottslärare? De allra flesta av idrottslärarna svarade att det var viktigt att förmedla att idrott skulle vara något roligt och lekfullt samt lustfullt. En del idrottslärare framhöll också idrottsämnets betydelse för att utveckla barns rörelsemotorik i ett kunskapsammanhang, och att det också handlade om att ge barnen en social fostran, som t.ex. lära sig samarbeta, ta ansvar, ta hänsyn, fungera i grupp och visa respekt. Typiska utsagor i den här riktningen är:

Jag vill gärna förmedla glädjen genom idrotten för barnen.(Fredrik)

Det viktigaste är att lära barnen att röra på sig och att det ska vara roligt, eftersom när man rör sig så mår man mycket bättre och då är det mycket lättare att lära sig saker och ting. (Ulla)

Ambitionen från min sida är att de ska röra på sig och ha roligt, det är grunden. Sen får man med vissa grupper jobba med mer utveckling, sedan finns det ett uppfostrans ansvar också, socialt där man försöker skapa relationer och försöker på något sätt få in dem i idrottsvärlden, det är väl det som jag tycker är det viktiga. (Lars)

Idrottslärarna uppvisar i stort sett liknande tankegångar kring vad som anses viktigt att förmedla till barn och ungdomar, där främst fysiska och idrottsliga aspekter hamnar i förgrunden i motsats till de socialt fostrande som inte är lika framträdande i svaren. Bakgrunden till idrottsläraryrket diskuterades också i anslutning till vad informanterna tyckte var det bästa respektive sämsta med att vara idrottslärare för barn och ungdomar? Samtliga idrottslärare nämnde på ett eller annat sätt att det bästa med idrottsläraryrket var den nära kontakten och relationerna med barnen och ungdomarna som uppstod. De mest återkommande svaren med att vara idrottslärare handlar här om att de bästa utan tvekan är att få lära känna barnen, och att få dela glädjen och gemenskapen med dem, samt se hur de utvecklas. Några idrottslärare framhåller också att en fördel med idrottsläraryrket är att de får syssla med något som de har ett starkt intresse av, nämligen idrott.

För mig personligen är kontakten med barnen och att följa deras utveckling och framsteg det bästa.(Dusan)

Det bästa är helt och hållet kontakten med barnen och att man får så mycket tillbaka. Det är också så roligt att se hur de utvecklas som människor. (Tord)

Ja, det är att jobba med ungdomar överhuvudtaget, sedan att det är idrott som man har valt är kanske för att man älskar ämnet själv. Att vara lärare är väl att ha ungdomar runt omkring sig, de ger mycket tillbaka.(Fredrik)

Ja det bästa är väl att möta ungdomar, det är ett levande yrke. Jag tycker det är roligt att arbeta med människor speciellt med ungdomar, man får mycket energi tillbaka. Sedan har jag ett stort intresse för idrott, jag trivs ypperligt med den här typen av arbete. (Lars)

När det gäller det omvända, vad som är det sämsta, framhöll idrottslärarna främst faktorer som arbetsmiljö som t.ex. hög ljudvolym, lokalernas utseende och resurser som problematiskt. En del idrottslärare upplevde också att arbetsbördan med allför stora undervisningsgrupper som en negativ sida av yrket. Däremot lyfter ingen av idrottslärare fram någon kunskapsaspekt eller betygssättning som problematiskt i sammanhanget.

Det sämsta är att det är för skrikigt och gapigt på lektionerna. (Ulla)

En stort problem är resurser, vi skulle vilja ha mer pengar till vårt ämne så vi kunde köpa in mer materiell, än vad vi har. (Fredrik)

Nackdelen är arbetsmiljön, lite grann med akustiken, och ibland tycker vi att det är lite väl stora grupper.(Lars)

Tema: Tävling och konkurrens

Hitintills har vi främst ägnat åt oss att belysa idrottslärnarnas bakgrund och erfarenheter, samt hur de uppfattar och ser på sitt idrottsläraryrke. Inom ramen för detta tema som mer ligger i linje med en av uppsatsens principiella frågeställningar, ska vi däremot undersöka och beskriva idrottslärnarnas föreställningar till aspekter som berör tävling och konkurrens inom barn- och ungdomsidrotten. För att undersöka följande ställde vi två frågor till idrottslärnarna: Vad har du för uppfattning omkring påståendet att många barn inte mår bra av att tävla och konkurrera? Och upplever du det som att barn- och ungdomsidrotten blivit mer tävlingsinriktad? Med utgångspunkt i den första frågan, visar idrottslärnarnas utsagor att de tycks ha ett ganska ambivalent förhållande till att barn och ungdomar skulle kunna fara illa av att tävla och konkurrera.

Det finns en del som inte klarar av det, de är till och med medvetna om det. Det har jag upplevt. Jag vill inte ha någon tävling, då försöker jag att förklara det går inte alltid att inte tävla, se det inte som tävling utan se det som något roligt. (Ulla)

Det går inte att komma ifrån att det måste finnas ett tävlingsmoment för barn och ungdomars idrottande, men som idrottslärare måste man tänka på detta och försöka avdramatisera detta.(Tord)

Det är både ock det är bra att stimulera dem och försöka vidareutveckla sig hämta dem som gömmer sig bakom plinten, inte stötta ut dem andra men inte heller...alla ska ses på något sätt , det är konsten, det är som att vara en kock, krydda maten lagom, samtidigt också att pusha dem som är duktiga för det ändå dem som ska representera landet Sverige. (Dusan)

Vi märker under lektioner här på skolan att det finns en del elever som inte gynnas av tävlingsmoment. Man tycker att det är riktigt jobbigt. (Fredrik)

Men det är både och, idrottens natur handlar om att tävla så har det alltid varit. Tyvärr, tävlingsmomentet är ju ett problem för vissa medans det är jätteroligt för andra, vissa elever tycker att utan tävling så har jag svårt att utmana mig till max. Då kommer man in som lärare i den bilden, jag försöker att tona ner tävlingsmomentet så gott jag bara kan. (Lars)

Samtliga idrottslärare tycks å ena sidan vara medvetna om problemet med tävlandet i allt för unga åldrar, samtidigt som de å andra sidan även påpekar att tävlingsmomentet ingår som en naturlig del i idrottsutövandet för barn. Idrottslärnarnas relativt eniga svarsmönster av att försöka tona ned tävlingsmomentet i idrottsundervisningen, förstärker givetvis bilden av att de trots allt tycks ha en ganska skeptiskt bild till tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten. Inom ramen för detta tema fick också idrottslärnarna ta ställning till om de

upplevde att barn- och ungdomsidrotten blivit mer tävlingsinriktad? Idrottslärares utsagor karakteriseras av att nästan alla har intrycket av att barn- och ungdomsidrotten blivit mer tävlingsinriktad, på ett eller annat sätt. Några idrottslärare uttryckte sig så här tvärsäkert:

Ja, den har blivit mer tävlingsinriktad och mer hets från vissa föräldrar. (Tord)

Skillnaden från att hålla på med någon form av lagidrott till dem som inte gör det klyftan där i mellan, rent tävlingsmässigt upplever jag att den har blivit större, för de som håller på i klubb och drivs är så oerhört fixerade vid tanken på att de ska nå så lång som möjligt. (Fredrik)

När jag var barn så var jag ute och lekte på gatorna, och nu kan man inte släppa dem på gatan, allting är organiserat. Det finns inte naturlig idrott på det sättet idag, jag spelade fotboll med mina kompisar på gatan tills sent på kvällen. (Ulla)

Självklart ser man det ganska tydligt, men jag tror att det kommer att bli ännu mer. Nu är det staten som har satsat och startat, sätt Sverige i rörelse, med massa av miljarder, idrottslyftet, klubbarna kommer in till skolorna och visar idrott och sådär, och jag har märkt att det gått ner i åldrarna. (Dusan)

Intervjumaterialet ger nästan entydigt vid handen att idrottslärares anser att barn- och ungdomsidrotten blivit mer tävlingsinriktad, vilket främst enligt deras utsagor tycks bero på den dominerande logik som gäller inom barnidrottsverksamheten i stort. Det senare förtydligas inte minst av idrottslärares refererande till att den organiserade föreningsidrotten tycks styras av målet att barn och ungdomar ska tävla mot varandra. Föreningsidrottens tillträde i skolverksamheten och den större graden av organiseringen jämfört med tidigare, samt ett större mått av allvar som både föräldrar och idrottsföreningar ger uttryck åt, ses av idrottslärares som tecken på denna utveckling. En idrottslärare menade däremot att detta med tävlingsmomentet inom ramen för den organiserade barn- och ungdomsidrotten inte var något särskilt problematiskt, utan han såg detta snarare som en utmaning och inspiration inför framtiden. Under samtalet med honom gav han bl.a. uttryck för ett tydligt elitänkande i följande tankeutsaga:

Det är en svår fråga, jätte svår fråga. Jag menar när kan vi börja elitsatsa? I Sverige är det lite fult att börja för tidigt, men tittar du på kontinenten så är det accepterat, det är vi svenskar som har så svårt att ställa om till det här, sedan säger jag inte att man ska ta bort bredd idrotten. Men det hade varit spännande tycker jag att elitsatsa tidigt med en grupp och se vad som skulle hända, så ge dem jätte bra förutsättningar och ställa höga krav på dem. Sedan får det givetvis inte börja när de är 6 år men kanske när det 11-12 år, spännande. (Lars)

Tema: Vikten av att vinna och prestera goda resultat

I det här andra temat avser vi att undersöka hur de intervjuade idrottslärarna, ser på vikten av att vinna och prestera goda resultat inom barn- och ungdomsidrotten. Som tidigare nämnts inom ramen för den här studien pågår det i Sverige en debatt om vad som bör utmärka den goda barnidrotten, och en del kritiker har bl.a. gjort gällande att barn- och ungdomsidrotten idag i stor utsträckning präglas av en fixering av att vinna och prestera goda resultat. I den här kontexten ville vi ta reda på hur idrottslärarna förhåller sig till detta, och vi ställde därav två frågor: Hur ser du som idrottslärare på betydelsen av vinna och prestera ett bra resultat? Hur upplever du att barnen och ungdomarna ser på att vinna och prestera? Samtliga idrottslärare uttryckte att betydelsen av att vinna inte var särskilt viktigt, och de resonerade så här:

Det är inte alls viktigt för mig är det absolut inte och det är inte det jag uppmuntrar, jag säger till mina elever att ni ska visa att ni vill. Jag uppmuntrar heller aldrig detta, utan när jag till exempel skriver upp resultat på tavlan så försöker jag sudda ut det innan eleverna kommer fram för att kolla. (Ulla)

Utifrån från sig själv att man hela tiden flyttar gränserna varje individ ska hela tiden förbättra sig själv sina kunskaper färdigheter. Inte utifrån tävlingen som mål som vi har satt upp du ska göra det på den och den och den tiden. (Fredrik)

Vinna för mig är absolut inte viktigt. Utan det viktiga är röra på sig och försöka ha en positiv upplevelse när de går här ifrån. Och sedan ibland när man känner av i grupper att vinna kan innebära en positiv upplevelse samtidigt som om förloraren inte tar med sig en alltför negativ upplevelse, det är den dealen. Okej kör då. (Lars)

Det är viktigt att känna av gruppen har du ett gäng killar fan de vill ju tävla de vill få ut dödsinnebandyn, nu kör vi nu kör vi halvtimme. Medans har du en svagare grupp kanske du får jobba mer med lek betonad verksamhet, par fotboll eller stafetter eller vad det nu kan vara. Ja du måste känna av gruppen och hur mycket kan vi tävla här. (Tord)

Trots att samtliga idrottslärare ställer sig tvivlande till betydelsen av att vinna och prestera, uttrycker de samtidigt en klar insikt om att det också finns positiva fördelar i sig med att låta barn tävla och konkurrera. Det senare skulle rimligen kunna tolkas som att idrottslärarna anser att idrotten blir roligare för barnen med lite tävlingsinslag, vilket också leder till att de lär sig något och därigenom utvecklas de vidare. Idrottslärarna tycks i det här sammanhanget präglas av en sorts föreställning om att tävla och vinna i viss mån kan vara ett medel för att uppnå att det ska bli roligare idrottsundervisning, och att detta i slutändan gör eleverna bättre. Att idrottslärarna tonar ned vikten av att vinna och konkurrera inom ramen för den verksamhet de ingår i är kanske föga förvånande, men det är ju intressant att notera att deras resonemang uppvisar en sorts kluvenhet angående värdet i detta. Förekomsten av det senare är ju uppenbart utifrån det första citatet, där idrottsläraren ändå väljer att skriva upp resultaten trots att hon i grunden är negativt inställd till detta. Bara den medvetna eller omedvetna tanken på att skriva upp resultat eller tabeller för hur det gått, är ju givetvis ett bekräftelse på att detta ändå tycks finnas något dolt meningsbärande i detta för idrottslärarna i studien. Om vi övergår

till att titta på hur idrottslärarna uppfattar att barnen och ungdomarna ser på det här med att vinna och prestera, så utvecklar de sina tankegångar så här:

Jag skulle säga att det är ganska viktigt för barnen, särskilt bland de barn som är aktiva på fritiden i någon idrottsförening. (Dusan)

Bland de som är aktiva, är det oerhört viktigt för dem i alla lägen, vi försöker arbeta med ledarskap jättemycket. (Fredrik)

Jag upplever det som mycket viktigt för barnen. Det är inbyggt hos människan det går inte att ändra på. Vi är fostrade i ett samhälle där det hela tiden gäller att tävla och visa att man är duktig. (Ulla)

Idrottslärarnas utsagor ger bilden av de i nästan i samtliga fall upplever att barnen och ungdomarna tar seriöst på att vinna och prestera. I synnerhet tycks det som detta främst utifrån idrottslärarnas perspektiv i en skolkontext synliggörs, och är viktigt bland de barn som är aktiva på fritiden i någon idrottsförening. Däremot verkar det inte vara lika frekvent förekommande hos barnen som inte är aktiva. En idrottslärares ger också uttryck för att detta måste ses inom ramen för ett större samhällsperspektiv, och att det inte bara är något som bara har sitt ursprung och/eller existens i barn- och ungdomsidrotten. Utan denna idrottslärare menar snarare att detta fenomen måste betraktas utifrån ett större fostrandeperspektiv som omfattar hela samhället. Det finns emellertid en idrottslärare i det här avseendet som har en diametralt annorlunda bild av detta jämfört med de andra, och han resonerar så här:

Nej, visserligen blir barnen och ungdomarna besvikna för stunden när de förlorar en match. Men jag har aldrig upplevt det som att det varit särskilt viktigt att de måste vinna och prestera ett bra resultat till varje pris. Snarare har de glömt bort förlusten efter ett par minuter, och då kan det ju inte ha varit särskilt viktigt för dem. (Lars)

Denna idrottslärare ser egentligen inte detta som något större problem i sammanhanget. Utan barns betydelse av att vinna och prestera upplevs enligt denna beskrivning mest knutet till det aktuella idrottstillfället, och att detta fenomen snabbt är övergående hos barn.

Tema: Idrott på lika villkor kontra utslagning

Med utgångspunkt i det här temat har vi valt att undersöka idrottslärarnas föreställningar kring två fenomen inom barn- och ungdomsidrottens som står i skarp kontrast mot varandra. I debatten om vad som ska vara utmärkande för den goda barnidrotten, brukar det ofta å ena sidan framhållas precis som i skolan att det är viktigt att det sker på barns egna villkor. Å andra sidan finns det också som vi tidigare varit inne på en annan tävlingsinriktad aspekt som också varit föremål för en viss debatt med avseende på barn- och ungdomsidrotten, nämligen fenomenet utslagning. Det handlar helt enkelt om att en del barn och ungdomar inte får vara med i idrottsaktiviteterna, på grund av att de inte anses tillräckligt bra.⁹¹ Att idrotten bör bedrivas på lika villkor inom ramen för skolverksamheten bör givetvis vara något självklart och oproblemiskt för gruppen idrottslärare, eftersom det ingår i deras uppdrag att främja dessa värden. Frågan är om de resonerar på samma sätt när det gäller barn- och ungdomsidrotten i stort, och för att undersöka detta valde vi att ställa två frågor till dem:

---

⁹¹ Redelius 2002: 15

Hur pass viktig tycker du principen är om alla barn- och ungdomars deltagande på lika villkor och att alla ska ha samma chans i barn- och ungdomsidrotten? För att komma åt idrottslärares tankegångar, om vad som egentligen menas med att idrotten och verksamheten ska ske på barns villkor ställde vi denna fråga: På vilket sätt tillgodoser man allas behov i barn- och ungdomsverksamheten? I det här avseendet har vi valt att presentera idrottslärares tankar och svar på dessa frågor tillsammans, och i nedanstående citat ges några exempel på vad de anser att detta innebär:

Ja, det tycker jag är jätteviktigt. Hela min tid som idrottslärare har kretsat kring att alla ska få vara med och delta på samma villkor oavsett hur pass duktiga de har varit. Och i detta ingår givetvis att alla ska få samma chans. (Fredrik)

Det är absolut a och o, lika villkor det finns inte något annat. Inte bara de som är duktiga ska vara framme, nej det går inte alla ska ha samma chans. (Ulla)

Det där är ett dilemma alltså, alla villkor, alla ska delta utifrån sina förutsättningar. Det kan inte bli samma villkor för de har olika intressen och har olika sätt att uttrycka sig, och olika sätt att gilla saker. (Dusan)

Ja, det är inga problem som jag redan sagt. Men det är mycket upp till idrotten att skapa förutsättningar så att det blir möjligt. Som idrottslärare har man ett stort ansvar, genom att verka för att barn- och ungdomar som man har hand om präglas av sunda värderingar. (Tord)

Ja, alla ska få vara med, om jag applicerar det till skolan, vi har hela aspekten med elever, vi har så många elever som mår dåligt, socialt, psykosocialt problem, vi har ju ansvaret att se till att de ska få undervisning oavsett problem egentligen. (Lars)

Som framgår av ovanstående svarsmönster uppger nästan samtliga idrottslärare trots vissa nyansskillnader att en bra barnidrott måste ske på barns egna villkor. Det sista citatet skulle rimligen kunna tolkas som att idrottsläraren tycker att detta är värdefullt i en skolkontext, men att detta inte ska gälla i den föreningsfostrande barn- och ungdomsidrotten. Huruvida det är så eller ej är givetvis svårt att uttala sig om, eftersom han dessvärre inte utvecklar detta närmare. Något som möjligen är ännu mer intressant med dessa tankeutsagor, är att idrottslärares tycks ha skilda uppfattningar kring vad som avses med att idrottens ska ske på lika villkor. En idrottslärare ställer sig exempelvis lite avvisande till hela resonemanget, medan de andra idrottslärares tycks mena att det handlar om att ta hänsyn till att barn har olika ambitionsnivåer i sitt idrottande. I det här sammanhanget avger idrottslärares en ganska motsägelsefull bild sinsemellan av vad som egentligen avses med lika villkor inom barn- och ungdomsidrott. Att idrottslärares framhåller olika aspekter av principen om barns idrottande på lika villkor, kan sannolikt förklaras med att de helt enkelt har en egna tankar om vad detta i grunden handlar om. För att undersöka idrottslärares föreställningar kring fenomenet utslagning i barn- och ungdomsidrotten fick de ta ställning till följande påstående: Vad har du för uppfattning omkring påståendet om att det sker en alltför stor utslagning inom barn- och ungdomsidrott? Idrottslärares uttalade sig exempelvis så här i frågan:

De tycker jag inte är bra, det är fel fruktansvärt fel, man pratar om att man ska uppmuntra och leva hälsosamt, samt att man ska tänka på vad man äter hur man lever vad man gör, samtidigt stoppar vi barn redan när de är små, och

säger du är inte så bra, så att det barnet tappar självförtroende, och då blir man kanske borta från all idrott för all framtid. (Ulla)

Sedan är det många som fiskas upp redan jätte tidigt, det där kan man diskutera i oändlighet för och nackdelar, en del lyckas andra gör det inte. Det var för tidigt man har inte utvecklats färdig, jag är totalt emot det där med utslagning jag tycker inte att det ska finnas. (Fredrik)

Jag personligen tycker att det är för tidigt, att gå in ett elit tänkande i för unga år och satsa på det, vad händer om 6 år tycker de fortande att fotboll är roligt, och hur många hinder kommer de att möta tills de är 17 -18år. (Dusan)

Ja, det gör det utan tvekan. Detta sker framförallt inom vissa elitföreningar, men även på grund av ett större mått av allvar från idrottsledare och föräldrar. (Tord)

När det gäller äldre ungdomar som är 16-18 år tycker jag det är mer legitimt. Men pratar man längre ner i ålder så är det en jäkligt känslig fråga, det är klart att det är samtidigt så vart ska man sätta gränsen. Ja det är svårt att precisera en ålder, det är inte alltid det bästa som bli det bästa till slut. (Lars)

De flesta idrottslärarna anser att det sker en alltför stor utslagning inom barn- och ungdomsidrotten. Det är endast idrottsläraren i det senaste citatet som har däremot en annan inställning till det här med utslagning. Förekomsten av det senare i alltför unga år ser han som en känslig fråga, samtidigt som han tycks mena att det är viktigt att börja satsa tidigt. Det är naturligtvis svårt att veta vad han i förlängningen menar med detta. Men det är i alle fall möjligt att konstatera att han antagligen har en annan syn på hur barnidrott bör bedrivas än de övriga idrottslärarna, som har en mer kritisk inställning till följande fenomen, vilket inte minst deras utsagor är ett tecken på. Förutom att elitföreningar ses ett problem i sammanhanget av idrottslärarna, nämns även idrottsledare och föräldrar som drivande krafter bakom denna utslagning.

Tema: Manligt och kvinnligt

Med utgångspunkt i detta sista tema har vi valt att undersöka idrottslärares föreställningar kring om, och hur de ser på könsskillnader mellan pojkar och flickor i en utpräglad tävlings- och prestationsinriktad idrottskontext. För att komma åt idrottslärares tankevärld omkring detta så ställde vi frågan: Finns det några skillnader mellan pojkar och flickor i synen på vad som symboliserar idrott? Om ja, i så fall vilka? Med avstamp i den första frågan resonerade bl.a. idrottslärarna så här i frågan.

Nu är det inte så stor skillnad. Jag upplever det så, nu är det mer jämlikt och tjejerna är också tuffa och visar att det kan stå emot pojkarna. Samtidigt är det

väl som så att pojkar tenderar att höras mest, de tar för sig de bryr sig inte lika mycket som tjejerna. (Ulla)

Den sociala aspekten är nog större hos flickor än hos pojkar. Jag tror att man är lite mer individualist om man är pojke än som tjej i det flesta fall, sedan finns det varianter åt båda håll. (Fredrik)

Tjejerna är mognare helt enkelt. (Dusan)

Oj det var en svår fråga, men jag tycker nog att det är mer vanligt att killar tar för sig än tjejerna. Men att det på senare tid 5-6 år har blivit mer accepterat att tjejer är tuffare mot killarna, de ser liksom inte upp på samma sätt till killar, och det tycker jag är jättebra. (Tord)

Ja jag vet inte riktigt, spontant vill man säga att killar tycker att idrotten roligare. Problemet jag ser är att eleverna inte har tiden eller ta sig tiden att vara aktiva på fritiden. När skolan tar så mycket tid, speciellt för dem som är mycket motiverade det är speciellt tjejer som blir lidande, killarna har sin vadska man säga sin lagidrott som de hänger kvar mer (Lars)

Mot bakgrund av dessa utsagor är det möjligt att slå fast att samtliga idrottslärarna upplever att en av de mest iögonfallande skillnaderna mellan pojkar och flickor, beträffande synen på idrott, är just det faktum att killar verkar ta mer plats och är tuffare under idrottslektionerna. Andra reflektioner som också framkommer i dessa utsagor är bl.a. att tjejer tenderar att betona mer kollektiva och sociala världen än killarna, som däremot är mer individualister. Om vi övergår till den andra frågan inom ramen för det här temat, så ville vi undersöka vad idrottslärarna ansåg om dessa könsskillnader i förhållande till tävlingsaspekterna. För att komma åt idrottslärarnas tankevärld omkring detta fick de ta ställning till följande påstående: Skulle du säga att tävlingsmomentet är lika centralt för både flickor och pojkar? Idrottslärarna uttalade sig exempelvis så här i frågan:

Ja jag skulle säga att tävlingsmomentet är mer viktigt för killar det skulle jag säga, sedan finns det tjejerna som är lika som killar visst är det så men inte lika stor majoritet som det är killar, det är min känsla (Lars)

Nej men det är svårt, på ett generellt plan så skulle jag säga att pojkar är mycket mer intresserade av tävlingsmomentet men det finns som sagt alltid undantag. Ibland vet jag inte vad eller vem de tävlar mot, sig själv, laget eller alla det bli liksom tävling mot tävlingen, ja jättekonstigt. Tjejerna har en coolare inställning, de är mer mogna (Tord)

Mer tävlingsinriktade för pojkar men det ändras för tjejerna med, det är positivt för tjejer de är mera jämställda kan man säga, det handlar innerst inne om jämställdhet. (Ulla)

Det är klart att tävling är viktigare för pojkar så har det ju alltid varit, men mitt intryck är ändå att tjejerna idag börjar komma ikapp och också vill mäta sina färdigheter mot andra. (Fredrik)

Med utgångspunkt i dessa utsagor är idrottslärarna rörande överens om att tävlingsmomentet värderas högre av killar än av tjejer. Detta är kanske inte så föga överraskande resultat, utan det bekräftar egentligen den bild som vi hade innan. Däremot är det ju intressant att notera att idrottslärarna tycks se en tendens till att tjejerna numera tar för sig på ett mer tydligt sätt, där de helt enkelt blivit tuffare och aktivare i tävlingsmiljön. En förändrad syn på tävling hos tjejerna inom barn- och ungdomsidrotten, för givetvis indirekt med sig att killarna inte längre endast hamnar i fokus. Det bör dock poängteras att intrycket vi får från idrottslärarnas reflektioner omkring detta, är att idrott för killar fortfarande i hög grad tycks symboliseras av ett centralt tävlingsmoment, medan däremot tjejerna framförallt tycks lägga också andra värden i idrottandet som t.ex. kompisar, nyttan av rörelse och hälsa i ett större perspektiv. Tjejer verkar utifrån idrottslärarnas tankar inte lika bundna till tävling som killarna är i barn- och ungdomsidrotten, även om det tycks som att dessa skillnader tenderar att bli mer jämställda mellan könen.

Analys och reflektioner

Till att börja med är det möjligt att konstatera att idrottslärarnas individuella tankeutsagor i fråga om deras syn på och vad de värdesätter i förhållande till tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott, präglas av både likartade och skilda resonemang och reflektioner. Det inledande person- och bakgrundstemat ger vid handen att idrottslärarna i studien, delar en gemensam utbildningsbakgrund och idrottserfarenheter från tävlingssidrott. Deras liknade sätt att uttrycka sig och därmed framhålla vissa värden, som t.ex. att idrott ska vara något roligt, lekfullt, lustfullt och att relationerna samt kontakterna med eleverna är det bästa, kan givetvis tolkas som tecken på detta. Att se barnen utvecklas och förbättras samt att idrott ska vara en nyttig aktivitet är också värden som lyfts fram i sammanhanget.

Men när vi kommer in på idrottslärarnas tankeutsagor omkring tävlingsaspekterna lite mer specifikt, kan vi konstatera att denna inledande samsyn inte längre tycks vara lika utmärkande. Intervjumaterialet pekar framförallt på att idrottslärarna betonar tävlingsaspekterna i varierande och olika utsträckning, och att det i grunden tycks finnas en sorts tvetydighet kring dessa fenomen i barn- och ungdomsidrotten. I många utsagor framhöll idrottslärarna exempelvis en medvetenhet kring att tävling och konkurrens är ett problem, och att det blivit mer vanligt förekommande inom barn- och ungdomsidrotten. På samma gång som de uttryckte en insikt om detta, påpekade de också i de flesta svar att tävlingsmomentet i högsta grad utgör en integrerad del av idrottsundervisningen i skolan, som är svår att komma bort ifrån. Denna ambivalens gäller i högsta grad även betydelsen av att vinna och prestera, som de å ena sidan ställer sig kritisk till, samtidigt som de å andra sidan också talar i positiva ordalag om fördelarna med att låta barn tävla och konkurrera. Den här kluvenheten i tankeutsagorna förstärks ytterligare av det faktum att idrottslärarna överlag tycks ha svårt att definiera vad som egentligen avses med att barn- och ungdomsidrott ska bedrivas på lika

villkor, i samma ögonblick som de föga överraskande är rörande överens om att stödja och främja dessa värden. Att idrottslärarna gemensamt står upp för vissa av dessa värden i barn- och ungdomsidrotten åskådliggörs i utsagorna, inte minst av att fenomenet utslagning betraktas som något helt oacceptabelt. Det är intressant att notera att idrottslärarna i sina svar tycks sluta sina led när det gäller frågan om utslagning, vilket givetvis kontrasterar skarpt mot den tidigare i viss mån överlag ganska positiva uppfattningen kring tävlingsaspekterna i barn- och ungdomsidrotten. Den nästintill samfälliga kritiken av utslagningens negativa effekter hos idrottslärarna, tar å ena sidan fasta på en sorts enighet bland idrottslärarna, och å andra sidan är det också ett tecken på den ambivalens som intervjumaterialet i stort uppvisar. Vad det är som gör att fenomenet utslagning triggar igång fler negativa föreställningar hos idrottslärarna jämfört med de andra tävlingsaspekterna? Detta skulle möjligen kunna bero på att företeelsen i sig varit föremål för en större debatt. Det är också ett fenomen som för vilken lärare som helst bör kännas främmande, samtidigt som det också bör betraktas som den yttersta konsekvensen av de andra tävlingsaspekterna vilket egentligen ställer allt på sin spets.

Sammantaget pekar ovanstående redogörelse på att bilden av idrottslärarnas tankar och föreställningar kring dessa tävlingsaspekter är ganska komplex. I analysen av idrottslärarnas synsätt och vad de värdesätter i det här sammanhanget, framträder en bild av en grupp människor som både uttrycker varierande föreställningar, men också i all väsentlighet tycks dela på en sorts värdegemenskap kring dessa tävlingsaspekter. I enlighet med Bourdieus kultursociologiska ansats skulle idrottslärarnas sätt att resonera omkring detta, kunna analyseras och tolkas som att den sociala bakgrunden eller positionen i det här avseendet konstituerar och präglar idrottslärarnas habitus. Med Bourdieus habitusbegrepp i åtanke skulle idrottslärarnas liknande uttryckssätt och värderingar, kunna förklaras av att de påverkats av ett specifikt idrottshabitus, vilket baseras på de föreställningar kring idrott som de bär med sig utifrån tidigare erfarenheter, vilket de sedan införlivat och förkroppsligat under många år.

Många av idrottslärarnas likartade värderingar och föreställningar kan med hjälp av Bourdieus förklaras med att de en gång i tiden har socialiserats in i ett idrottshabitus, där tävlingsaspekterna varit den styrande principen. Det finns skäl att anta att idrottslärarnas gemensamma utbildningsbakgrund och tidigare erfarenhet av tävlingsidrott i det här sammanhanget, spelar en avgörande betydelse för hur de resonerar och reflekterar omkring dessa aspekter. Bourdieus habitusbegrepp kan alltså användas för att förklara varför idrottslärarna uttrycker liknande värderingar och preferenser för vissa av dessa tävlingsaspekter, vilket ytterst satt sin prägel på deras syn på och vad de betraktar som värdefullt i barn- och ungdomsidrotten. Men intervjumaterialet ger också vid handen att idrottslärarna i viss mån delar en sorts kollektiv yrkeshabitus, som är relaterad till den dominerande logik som tycks gälla för skolidrotten. Denna yrkeshabitus manifesterar sig främst i det som i en skolidrottskontext betraktas som mer legitimt att lyfta fram, som t.ex. att det inte är särskilt viktigt att vinna eller nå framgång etc. Företrädesvis pekar emellertid intervjusvaren på raka motsatsen dvs. att idrottslärarnas på ett individuellt plan präglas av ett specifikt idrottshabitus, som mer ligger i linje med tävlingsidrottens ideal. Det senare förklarar givetvis idrottslärarnas överlag positiva inställning till tävlingsaspekterna i studien. Den ambivalenta inställningen till de mer tävlingsinriktade inslagen, tycks visa på att

idrottslärares habitus utmärks både av tävlingsidrottens dominerande logik, men också den yrkeshabitus som gäller för skolidrotten. Idrottslärares habitus i studien tycks med utgångspunkt i Bourdieus teoretiska resonemang kunna kopplas till båda dessa sammanhang inom ramen för barn- och ungdomsidrotten. Det är givetvis intressant att notera att idrottslärares trots att de verkar inom ramen för ett skolidrottssammanhang, i all väsentlighet tycks vara tilltalad av och värdesätta tävlingsidrottens ideal. Intervjuszvaren pekar också på att det finns en viss variationsrikedom, vilket utifrån Bourdieu dels skulle kunna förklaras med i vilken utsträckning idrottslärares införlivat och uttrycker dessa två specifika habitus i detta sammanhang. Men det kan dels också ha att göra med idrottslärares har olika bakgrund och formats i olika idrottskulturer, vilket påverkat deras sätt att tala om detta.

Den genusteoretiska ansatsen i studien, visar på att idrottslärares uppfattar det som om tjejerna tar för sig mer och är aktivare i ett tävlingssammanhang jämfört med tidigare. Mer traditionella uppfattningar om att tjejer egentligen inte skulle vara särskilt intresserade av att tävla förekom inte direkt hos idrottslärares, utan det underströks istället indirekt att killar överlag tenderar att värdera tävlingsaspekterna högre än tjejer. Intervjuszvaren kan analyseras som att genus visserligen har en betydelse med avseende på tävlingsaspekterna mellan pojkar och flickor, men att föreställningarna har utmanats genom att tjejerna i barn- och ungdomsidrotten tenderar att ha blivit aktivare i tävlingsmiljön. Med utgångspunkt i Bourdieu skulle detta kunna analyseras som att en tidig könsocialisering i form av ett latent symboliskt våld inom barn- och ungdomsidrotten fortfarande upprätthålls i synen på tävlingsaspekterna. Men att denna bild har kommit att förändrats snarare än att förstärkas under senare år bland idrottande pojkar och flickor.

Sammanfattande slutdiskussion

Det har blivit dags att sammanfatta resultaten utifrån de tre inledande frågeställningarna, som ligger inom ramen för den här uppsatsen. Inledningsvis kommer vi att presentera slutsatserna från intervjustudien med idrottslärarna lite mer stringent, för att sedan diskutera denna forskningsansats och resultat i ett vidare pedagogiskt perspektiv.

Slutsatser

Med utgångspunkt i föregående kapitelresultatredovisning återger idrottslärarna en ganska mångfacetterad och komplex bild, av vilka normer och värderingar beträffande tävlingsaspekterna som de är bärare av, och vad de vill förmedla till barn och ungdomar. Studiens första deskriptiva forskningsfråga handlade om hur enskilda idrottslärare förhåller sig till tävlingsaspekterna i dagens barn- och ungdomsidrott? I det här avseendet har vi företrädesvis undersökt deras syn på aspekter som tävling och konkurrens, vikten av att vinna och prestera goda resultat, samt idrott på lika villkor och utslagning. Av intervjuresultaten att döma kan det konstateras att idrottslärarna överlag tycks ha en ganska ambivalent syn på dessa tävlingsaspekter. Idrottslärarnas synsätt utmärks å ena sidan av en sorts medvetenhet om att det visserligen finns uppenbara risker med dessa tävlingsaspekter i barn- och ungdomsidrotten. Samtidigt som deras svar å andra sidan också i stor utsträckning ger en vink om att de i grunden tenderar att ha ganska positiva föreställningar kring dessa tävlingsmoment.

Dessa iakttagelser av tvetydighet förstärks ytterligare när vi kommer in på studiens andra specifika forskningsfråga, som syftade till att undersöka vad idrottslärarna tillskriver som värdefullt i barn- och ungdomsidrotten med avseende på tävlingsaspekterna? Idrottslärarna tycks i det här sammanhanget framhålla vissa gemensamma värden, som t.ex. att barnidrott ska vara något roligt, lustfullt, lekfullt och att det ska vara en nyttig och utvecklande aktivitet. Intervjuresultaten tyder dels på att dessa värden värderas högt av idrottslärarna, och dels även att tävlingsaspekterna i viss mån mer dolt också tycks understödjas i sammanhanget. Det är givetvis intressant att notera att dessa tävlingsaspekter trots sin mer latenta karaktär ändå i viss mån stöds och främjas inom ramen för idrottsläraruppdraget. Detta till trots att det i all väsentlighet strider mot skolans läroplaner och kursplaner för idrott och hälsa, vilket idrottslärarna primärt har som huvuduppgift att pedagogiskt omsätta och konkretisera i skolverksamheten.

Med utgångspunkt i Bourdieus teoretiska analysverktyg kan vi konstatera att idrottslärarna tycks inta olika positioner på vad som egentligen borde utmärka den goda barnidrotten. Förklaringen bakom denna tvetydighet är som vi ser det med stöd av Bourdieus habitusbegrepp, att idrottslärarna på ett individuellt plan präglas av ett specifikt idrotts habitus utifrån egna tävlingserfarenheter, som mer ligger i linje med tävlingsidrottens ideal. Men idrottslärarna delar också på ett sorts kollektivt plan ett yrkeshabitus, som mer är relaterad till den dominerande logik som gäller för skolidrotten. En rimligt slutsats från denna analys, är att idrottslärarna föreställningar kring dessa fenomen påverkas och styrs av principer inom ramen

för båda dessa habitus. Deras varierande sätt att tala om detta beror antagligen också på att socialiserats inom skilda idrottskulturer. Alla idrottslärarna inom ramen för den här studien har ju bedrivit elitidrott inom vitt skilda idrotter, och därigenom har de också formats av den specifika idrottskultur som gäller för de specifika idrotten de utövat. Förekomsten av det senare påverkar också rimligtvis deras sätt att tala om dessa tävlingsaspekter. När det gäller den sista genusinriktade frågeställningen, så ville vi veta i vilken utsträckning idrottslärare anser att föreställningar om genus förstärks eller utmanas med avseende på tävlingsaspekterna i barn- och ungdomsidrotten? I det här fallet pekar intervjuresultaten på att idrottslärarna visserligen anser att det föreligger skillnader mellan pojkar och flickor med avseende på tävlingsaspekterna. Samtidigt poängterar idrottslärarna att den tidigare mer stereotypa bilden av kvinnor som mer passiva i tävlingssammanhang, alltmer under senare år kommit att utmanas i takt med att tjejerna blivit aktivare i tävlingsmiljön. Slutsatsen är att idrottslärares tycks anse att den traditionella könsordningen inom barn- och ungdomsidrotten utmanas snarare än förstärks med avseende på tävlingsaspekterna. Vidare menar idrottslärarna att tendensen är att dessa traditionella könsmonster är under uppluckring, och håller på att förändras samt bli mer jämställd mellan pojkar och flickor.

Sammanfattningsvis är det utifrån ovanstående diskussion möjligt att konstatera att idrottslärarna otvetydigt har en central position, inom det som med hjälp av Bourdieu skulle kunna betraktas för barn- och ungdomsidrottsfältet. Idrottslärares tillgångar och förfogande över det symboliska kapitalet av både t.ex. utbildnings-, idrotts-, pedagogiskt- och slutligen vetenskapligt kapital, utgör givetvis ytterst det som formar och skapar idrottslärares habitus omkring vad som borde utmärka den goda barnidrotten. Det som idrottslärarna enligt studien tycks värdera och uttrycka med utgångspunkt i detta fältspecifika kapital, är främst en idrottsuppfattning som i viss mån snarare uppskattar dessa tävlingsaspekter än avfärdar dem. Slutsatserna är främst att idrottslärares uppdraget med avseende på tävlingsaspekterna är förknippat med en komplex dualistisk natur, där idrottslärarna tankegångar tycks växla mellan att betona olika värden och mål med barn och ungdomars idrottande.

Slutdiskussion

Utgångspunkten för den här studien återfinns främst inom problemet med vad som ska karakterisera den goda barnidrotten, och i det här perspektivet har idrottslärares syn på och vad de värdesätter med avseende på tävlingsaspekterna varit i blickfånget. I den här relativt begränsade studien har vi försökt synliggöra hur de intervjuade idrottslärarna i studien resonerar och tänker kring dessa fenomen, och slutsatserna är att dessa tävlingsaspekter tycks främjas och värdesättas i större utsträckning än vad som sannolikt är lämpligt i relation till idrottslärares uppdrag. Idrottslärares synsätt på och värderingar av tävlingsaspekterna pekar i det här sammanhanget på att dessa medvetet eller omedvetet i varierande utsträckning införlivas latent i idrottsundervisningen, trots att dessa värden i grunden är svåröfrenliga med de värden som idrott enligt skolans styrdokument ska stå för. Att detta är problematiskt för idrottslärarna märks inte minst i den här studien av de inre motsägelser mellan olika värden och mål som intervjuaren speglar. De bör dock kanske poängteras att vi i det här avseendet har belyst ett tämligen snävt och avgränsat område, där vi inte direkt tittat på hur

och vilka värden som idrottslärarna implementerar ute i den faktiska skolverksamheten. I den här studien har vi snarare försökt belysa idrottslärares föreställningar kring dessa tävlingsaspekter i barn- och ungdomsidrotten i stort, snarare än idrottsundervisningen specifikt. Detta innebär givetvis att det är svårt att entydigt uttala sig om vilken betydelse dessa tävlingsaspekter generellt spelar för utformningen av idrottsundervisningen i skolan. Däremot kan vi på ett individuellt plan konstatera att tävlingsaspekterna för idrottslärarna i den här studien tycks utöva en viss påverkan på idrottsundervisningen. Det verkar som om de riktlinjer som skolans läroplaner och kursplaner för idrott inte riktigt är mönsterbildande, utan att även idrottslärarna på grund av sin idrottsbakgrund påverkats av olika ideologiska krafter angående vad som borde utmärka den goda barnidrotten. Idrottslärarna utgör en aktör bland många andra inom ramen för barn- och ungdomsidrottsfältet, där det finns många skilda krafter som verkar som det kan vara svårt att stå upp emot. I synnerhet kan detta tänkas vara svårt om man i egenskap av idrottslärare har socialiserats, och fostrats in i en viss idrottskontext eller struktur där tävlingsmomentet av tradition fungerat som en bärande och styrande princip. Att på något sätt försöka medvetandegöra för idrottslärarna att deras egna normer och värderingar kring dessa tävlingsaspekterna obestriddligen påverkar idrottsundervisningen på ett eller annat sätt, framstår i ljuset av slutsatserna från denna studie som mycket betydelsefullt. För om överhuvudtaget idrottslärare på ett professionellt sätt ska kunna verka i skolan, måste de ha ett kritiskt förhållningssätt till vilka negativa konsekvenser dessa tävlingsaspekter kan ha på idrottsundervisningen.

Vidare forskning

I den här studien har vi belyst ett tämligen avgränsat problemområde som enbart rör vilket förhållningssätt idrottslärare har till tävlingsaspekterna inom barn- och ungdomsidrotten. Vi har i det här avseendet lyckats med att fånga upp ett par centrala aspekter som det skulle kunna vara möjligt att gå vidare med. Det skulle exempelvis vara intressant att studera dessa tävlingsaspekter inte bara utifrån en idrottslärankontext, utan även hur de andra aktörerna förhåller sig kring detta i relation till skolan. Inte minst elever och föräldrar samt idrottsledare borde rimligen i kombination med idrottslärare närmare studeras, rörande vilka föreställningar de har kring dessa tävlingsaspekter. Något som denna studie otvivelaktigt har kastat ljus på är just det faktum att det finns starka band mellan den föreningsfostrande svenska idrottsrörelsen för barn och ungdomar i stort, och gruppen idrottslärare. Exempelvis skulle det vara intressant att studera lite mer specifikt, på vilket sätt och i vilken utsträckning dessa tävlingsaspekter förekommer i den faktiska idrottsundervisningen ute i den lokala skolverksamheten. Hur förhåller sig idrottslärarna till skolans värdegrund och vilka värden med avseende på idrott väljer de att implementera? Och vilka värden framhåller de som mindre viktiga? Under vilka omständigheter väljer de att betona och lyfta upp vissa värden, medan de tonar ned andra? Det skulle även vara intressant att studera hur idrottslärarna uppfattar och förhåller sig till skolans styrdokument och dess formuleringar, med avseende på idrottsämnet. Det är viktigt att komma ihåg att vi i den begränsade studien endast har snuddat vid det här problemkomplexet, och det är viktigt att lägga på minnet att det finns en mängd andra möjliga ingångar och perspektivval på detta komplexa problemområde som långt ifrån är att betrakta som färdigt utforskat.

Referensförteckning

- Andreasson, Jesper. (2007). *Idrottens kön. Genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag*. Lund: Lunds universitet, sociologiska institutionen.
- Annerstedt, Claes. (1991). *Idrottslärarna och idrottsämnet: Utveckling, mål, kompetens – ett didaktiskperspektiv*. Diss. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Boström, Bengt-Ove. (2000) "Styrningen av den svenska skolans värdegrund i kritisk belysning" I Andersson, Bo (red) *Samhällets demokratiska värdegrund: en fråga om mångfald, olikhet men lika värde*. Göteborg. sid. 33-57
- Bourdieu, Pierre. (1999) *Den manliga dominansen*. Göteborg Daidalos.
- Bourdieu, Pierre. (1995) *Praktisk förnuft: Bidrag till en handlingsteori*. Göteborg Daidalos.
- Bourdieu, Pierre. (1992) *Texter om de intellektuella*. En antologi redigerad av Donald Broady. Stockholm.
- Bourdieu, Pierre. (1978) *Sport and Social Class, in Social Science information*. Vol 17, nr 6. SAGE, Publications. Sis. 819-840.
- Broady, Donald. (1990) *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.
- Engström, Lars Magnus (2005) "Pedagogiska perspektiv på idrott - en inledning" i Engström, L-M. & Redelius, K. *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm
- Engström, Lars Magnus (1991) "Idrott och socialisation" i Jonsson, B (red) *Så tuktas ungdomen: forskning om ungdom och offentliga sektorn*. Sid. 43-49. Stockholm.
- Eriksson, Charlie. m.fl. (2005) *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03) . Idrott och hälsa, ämnesrapport till rapport 253*. Stockholm. skolverket.
- Esaiasson, Peter m.fl. (2002) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm.
- Hartman, Jan. (2004) *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*. Lund studentlitteratur.
- Hassmén, Peter & Nathalie. (2008) *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder*. SISU Idrottsböcker.
- Karlefors, I. (2002). *Att samverka eller- : om idrottslärare och idrottsämnet i den svenska grundskolan*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Karp, Staffan (2000) *Barn, föräldrar och idrott: en intervjustudie om fostran inom fotboll och golf*.

Kjeldstadli, Knut (1992) *Det förflutna är inte vad det en gång var*. Lund: studentlitteratur. Umeå Universitet.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: studentlitteratur.

Lindgren, Joakim. (2001) *Värdegrund i skola och forskning*. Umeå.

Ljungberg, Caroline. (2005) *Den svenska skolan och det mångkulturella - en paradox?*. Malmö.

Meckbach, Jane. (2008) *Svensk idrottsdidaktisk forskning - inblickar och utblickar*. Stockholm.

Meckbach, Jane. & Söderström, Suzanne. (2005) "*Kärt barns har många namn*" -idrott & hälsa i skolan. i Engström, L-M. & Redelius, K. Pedagogiska perspektiv på idrott. Stockholm

Miegel, Fredrik & Johansson, Tomas (2002) *Kultursociologi Andra upplagan*. Lund: studentlitteratur.

Nilsson, Per (1993) *Fotbollen och moralen: en studie av fyra allsvenska fotbollsföreningar*. Stockholm.

Patriksson, Göran. (1982) *Idrottens historia i sociologisk belysning*. Falköping.

Redelius, Karin. (2005) "*Barnidrotten i ett samhällsperspektiv*" i Engström, L-M. & Redelius, K. Pedagogiska perspektiv på idrott. Stockholm

Redelius, Karin (2002) *Ledarna och barnidrotten: idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*. Lärarhögskolan Stockholm.

Riksidrottsförbundet (2005) *Idrotten vill. Verksamhetsidé och riktlinjer för idrottsrörelsen in i 2000-talet*. Stockholm.

Trondman, Mats. (2005) *Unga och föreningsidrotten: en studie om föreningsidrottens plats, betydelser och konsekvenser i ungas liv*. Ungdomsstyrelsens skrifter (2005: 9) Stockholm: Elanders Gotab AB.

Trost, Jan. (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Internetkällor

Ekberg, Jan-Eric. (2005) *Bourdieu och idrottslärares*. Article from www.idrottsforum.org. (ISSN 1652-7224)

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94. <http://www.skolverket.se>.

Schenker, Katarina. (2009) För en kritisk didaktik inom idrottslärautbildningen. Malmö Högskola. Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org.

Skolverket.(2000). *Kursplaner för grundskolan*. <http://www.skolverket.se/kursplaner/grundskolan/inledning.html>.

Peterson, Tomas (2005) *Landskrona BoIS som uppfostrings- och utbildningsmiljö*. Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org.

Vetenskapsrådet, ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning”, http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf, hämtad: 2009-12-10, Stockholm: Vetenskapsrådet.

<http://www.dagensmedia.se/nyheter/event/article94679.ece> 2009-11-24 kl 09:23

Bilaga 1. Intervjuguide

Frågorna i fet stil är våra övergripande teman. Frågorna därunder är öppna exempel frågor som användes för att inspirera intervjupersonerna, till att samtala och reflektera omkring dessa företeelser i barn- och ungdomsidrotten.

Allmänna inledande bakgrundsfrågor

1. Livsvärld - Berätta lite om dig själv och vilken grundsyn du har på idrott och Hälsa. Vad har du för erfarenhet inom ämnet: exempelvis utbildning - föreningsaktiviteter etc. Hur länge har du arbetat som lärare?

2. Vad är det du vill förmedla till barn- och ungdomar som idrottslärare?

3. Vad är det bästa respektive sämsta med att vara idrottslärare för barn och ungdomar?

Tema: Tävling och konkurrens

4. Vad har du för uppfattning omkring påståendet att många barn inte mår bra av att tävla och konkurrera?

5. Upplever du det som att barn- och ungdomsidrotten blivit mer tävlingsinriktad?

Tema: Vikten av att vinna och prestera goda resultat

6. Hur ser du som idrottslärare på betydelsen av vinna och prestera ett bra resultat?

7. Hur upplever du att barnen ser på att vinna och prestera?

Tema: Idrott på lika villkor kontra utslagning

8. Hur pass viktig tycker du principen är om alla barn- och ungdomars deltagande på lika villkor och att alla ska ha samma chans i barn- och ungdomsidrotten?

9. På vilket sätt tillgodoser man allas behov i barn- och ungdomsverksamheten?

10. Vad har du för uppfattning omkring påståendet om att det sker en alltför stor utslagning inom barn- och ungdomsidrott?

Tema: Manligt och kvinnligt

11. Finns det några skillnader mellan pojkar och flickor i synen på vad som symboliserar idrott? Om ja, i så fall vilka?

12. Skulle du säga att tävlingsmomentet är lika centralt för både flickor och pojkar?